

POMERANJE KOSOVA SA MRTVE TAČKE: EVROPSKA ODGOVORNOST

Izveštaj za Evropu br. 185 – 21. avgust 2007.

SADRŽAJ

REZIME I PREPORUKE.....	i
I. UVOD.....	1
II. ZASTOJ U SAVETU BEZBEDNOSTI.....	2
III. POZICIJE UČESNIKA	5
A. KOSOVO.....	5
1. Ograničeno strpljenje.....	5
2. Bez ponovnih pregovora.....	6
3. Džoker u vidu izbora	7
B. SRBIJA	8
1. Bez kompromisa za nezavisnost.....	8
2. Scenario pobede.....	9
C. RUSIJA	11
D. EVROPSKA UNIJA.....	12
E. NATO.....	14
F. SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE	14
IV. ALTERNATIVNI PLANovi AKCIJE.....	16
A. BRZO RESENJE	16
B. POSTUPNOST	16
C. PODELA ILI DRUGI USTUPCI SRPSKOJ MANJINI.....	16
V. PLAN AKCIJE	18
VI. OČEKIVANE REAKCIJE NA NEZAVISNOST.....	22
VII. ZAKLJUČCI.....	24
DODACI	
A. MAPA KOSOVA.....	25
B. REČNIK SKRAĆENICA	26

POMERANJE KOSOVA S MRTVE TACKE:EVROPSKA ODGOVORNOST

REZIME I PREPORUKE

Planirana strategija koju su Evropska Unija (EU) i SAD imale kako bi dovele Kosovo do nadzirane nezavisnosti, kroz Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, propala je pošto je Rusija izrazila nameru da uloži veto. S porastom nestrpljenja među kosovskim Albancima i namerom da uskoro objave unilateralnu nezavisnost u odsustvu prihvatljive alternative, Evropa rizikuje novi krvav i destabilizujući konflikt. Da bi izbegla kaos na svom pragu, EU i njene države članice sada moraju da prihvate primarnu odgovornost za dovođenje Kosova do nadzirane nezavisnosti.

Rizici za Evropu usled nedelovanja su značajni. Do kraja godine, vođe kosovskih Albanaca će najverovatnije biti pod nepodnošljivim unutrašnjim pritiskom da objave nezavisnost, sa ili bez međunarodne podrške. Ako deluju i ne dobiju podršku, Kosovo bi se podelilo: Srbija bi ponovo zauzela džep zemlje severno od reke Ibar, Srbi iz drugih delova Kosova bi bežali, i osam godina građenja institucija pod međunarodnim vođstvom bilo bi izgubljeno. Implozija bi destabilizovala susedne zemlje, povećavajući pritisak na dalje etničke podele. EU bi se ubrzo suočila sa prilivom izbeglica i osetila bi uticaj podstreka koje bi ti neredi dali mrežama organizovanog kriminala na Balkanu, koje već distribuiraju većinu heroina u Evropi, omogućavaju ilegalne migracije i odgovorni su za skoro trideset procenata žena žrtvi trgovine ljudima širom sveta.

Nedelovanje bi takođe diskreditovalo Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku EU (CFSP) i njene pokušaje da se uspostavi kao verodostojan internacionalni učesnik u konfliktima na drugim područjima. Kao što njihova zvanična bezbednosna strategija navodi, "verodostojnost naše spoljne politike zavisi od konsolidacije naših dostignuća [na Balkanu]".

Što pre EU ili značajna većina njenih država članica objavi spremnost da podrže nezavisno Kosovo, veće su šanse da se predupredi takvo nanošenje štete EU. Kontakt-grupa šest zemalja (Francuska, Nemačka, Italija, Rusija, Velika Britanija i SAD) koja je vodila politiku prema Kosovu odobrila je četvoromesečni period za nove pregovore između Prištine i Beograda. Pregovori su počeli u drugoj nedelji avgusta, ali zbog ušančenih pozicija malo je verovatno da će se postići pomak. Članovi EU i SAD treba

da se postaraju da ne otkriju plan za nadziranu nezavisnost Kosova sastavljen od strane specijalnog izaslanika generalnog sekretara UN, bivšeg finskog Predsednika Martija Ahtisarija, tokom godinu dana mukotrpane diplomatije (Ahtisarijev plan). Takođe bi trebalo da iskoriste ta četiri meseca da obezbede savez koji će koordinisati prelaz Kosova u nezavisnost.

SAD ima značajne obaveze, kako da stane iza svoje odlučne retorike u prilog nezavisnosti Kosova sa više konkretnih akcija ka tom cilju – predsednik Buš nije uspeo da izvrši pritisak na ruskog predsednika Putina na skorašnjem sastanku kraj mora u Kenbunkportu – tako i da iskoriste svoj značajan uticaj na kosovske Albance da bi ostali kooperativni i konstruktivni tokom osetljivih meseci koji slede. Međutim, na kraju EU je ključ. Ahtisarijev plan predviđa slanje specijalnog predstavnika sa velikim brojem članova osoblja da koordinira civilno nadziranje uslovne nezavisnosti i misiju vladavine prava, kao i da kroz kandidaturu za članstvo omogući procese ekonomske podrške i motivacije, koje bi omogućile Kosovu da ne postane propala država. EU je podržala Ahtisarijev plan, ali je jedan broj članica skeptičan u vezi sa nastavkom procesa u odsustvu blagoslova Saveta bezbednosti. Članovi EU i Kontakt-grupe treba da rade vrlo naporno ne bi li pripremili organizaciju za ispunjavanje svojih dužnosti.

Generalni sekretar UN Ban Ki-Mun zahtevao je da mu Kontakt-grupa podnese izveštaj o pregovorima između Prištine i Beograda za četiri meseca, do 10. decembra. Ovo je tačka na kojoj, pretpostavivši, pošto to izgleda vrlo verovatno, da se dogovor o rešenju neće postići u tim razgovorima, EU, SAD i NATO moraju biti spremni da pokrenu koordiniranu akciju sa kosovskom vladom za primenu Ahtisarijevog plana, uključujući tranzicioni period od 120 dana koji on predviđa. Taj tranzicioni period treba da se iskoristi da bi se prikupile izjave priznavanja uslovno nezavisne države od što je moguće više vlada; da se usvoji i postavi državotvorno zakonodavstvo i ostale institucije predviđene Ahtisarijevim planom; da vlada Kosova (trenutna ili, u zavisnosti od datuma izbora, njen naslednik) da pozovu EU i NATO da ispune svoje odgovornosti i da ove organizacije to i učine; i da se Privremena administrativna misija

Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) povuče na miran način. Na kraju ovog perioda – u aprilu/maju 2008 – Kosovo bi bilo uslovno nezavisno, pod nadzorom EU i NATO.

Nije potrebno da sve zemlje članice EU priznaju Kosovo tokom tranzicije, čak ni u aprilu/maju 2008. EU ima procedure – “konstruktivna uzdržanost” i “poboljšana saradnja” – koje dozvoljavaju da se donose odluke i pokreću akcije kada jednoglasnost nije dostupna. Od vitalnog značaja je da EU misije uđu u Kosovo (i da se reformišu NATO misija) u dogledno vreme. Ako taj minimalan stepen ujedinjenosti EU nije moguć, SAD i neke veće evropske zemlje bi morale da pokušaju da reprodukuju osnovne elemente za međunarodni nadzor i bezbednosne misije iz sopstvenih resursa.

Pitanje je koliko bi takav *ad hoc* napor bio održiv za one koji ga učine, i koliko bi bio efektivan u pružanju motivacionih izgleda Kosovu za kasnije evropske integracije. Ono što ne bi bilo pod sumnjom je ogromna šteta koju bi EU nanela sebi time što očigledno nije uspela da deluje kao povezujući internacionalni igrač i suprotstavi se velikim bezbednosnim izazovima na svojoj granici.

Bez pokrića Saveta bezbednosti UN za nezavisnost, Srbija će se još teže odreći Kosova. Novu državu će godinama proganjati neopozvana Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti, koja je 1999. godine, po završetku konflikta sa NATO, priznala Srbiji formalno zadržavanje suvereniteta u prelaznom periodu nad pokrajinom koju je predala UN. Srbija će nastaviti da se poziva na taj suverenitet i uz pomoć Rusije će pokušati da blokira članstvo Kosova u međunarodnim institucijama. Beograd će se još više protiviti prištinskoj vlasti nad većinski srpskim severom, i međunarodni naponi da se odbrani teritorijalni integritet Kosova će oslabiti. Rusija može tražiti da iskoristi ishod u svoje svrhe, u zamrznutim konfliktima na južnom Kavkazu i Moldaviji.

Ovo su sve nepoželjne posledice i one su većinom mogle biti izbegnute da je Savet bezbednosti popločao put ka nezavisnosti Kosova pod okriljem Ahtisarijevog plana. Međutim, posledice nedelovanja EU bi bile još gore – za Kosovo, Balkan i samu EU. Vreme je da se ovo shvati i da se deluje.

PREPORUKE

Petorci (Francuska, Nemačka, Italija, Velika Britanija i SAD):

1. Kontakt grupa da se pridržava principa koje je već usvojila za rezoluciju o statusu Kosova, uključujući zabranu podele.

2. Nastaviti u skladu sa pretpostavkom da se ne može postići dogovor sa Rusijom u vezi sa rezolucijom Saveta bezbednosti koja bi odobrila primenu Ahtisarijevog plana, i da zajedničko rešenje neće proisteći iz razgovora Beograda i Prištine koje je odobrila Kontakt-grupa i usredsrediti napore na primenu tog plana tako da se postigne mirna, uslovna (nadzirana) nezavisnost Kosova, podržana od strane velike većine država članica EU i SAD-a do aprila/maja 2008.
3. Intenzivno uključiti države članice EU koje su skeptične u vezi nezavisnosti Kosova, jasno i javno objasniti visoku cenu nedelovanja u smislu Balkana i samim tim stabilnosti Evrope, i verodostojnosti Zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU (CFSP).
4. Prihvatiti sledeće stavove prema razgovorima Beograda i Prištine:
 - (a) Ne treba da traju duže od četiri meseca i treba da se završe ne kasnije od 10. decembra 2007. godine, roka za podnošenje izveštaja koji je Kontakt-grupi odredio Generalni sekretar UN Ban Ki-Mun;
 - (b) Kosovsku delegaciju ne treba pritiskati da čini ustupke van Ahtisarijevog plana koji je već prihvaćeni, već ih treba ohrabrivati da razmatraju buduće ograničene mere u vezi sa većinski srpskim zajednicama u slučaju da je srpska delegacija spremna da razmotri prihvatanje nezavisnosti;
 - (c) Iskoristiti period pregovora da se izgradi maksimalna podrška unutar EU za primenu Ahtisarijevog plana, jasno predstaviti kosovskim vlastima i kosovskim Albancima nameru da se postigne uslovna (nadzirana) nezavisnost u skladu sa tim planom do aprila/maja 2008, i postaviti osnove za saradnju sa Sekretarijatom UN radi blagovremenog povlačenja privremene administrativne misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) u skladu sa tim rasporedom; i
 - (d) Ako strane ne postignu dogovor do 10. decembra 2007, nastaviti saradnju sa kosovskom vladom i što je više moguće država članica EU radi primene Ahtisarijevog plana za uslovnu (nadziranu) nezavisnost, uključujući i deklaraciju takve nezavisnosti koja obuhvata tranzicioni period od 120 dana, koji se završava u aprilu/maju 2008.

Evropskoj Uniji i državama članicama:

5. Priznati da će neuspeh u postizanju ujedinjene pozicije za podršku uslovne (nadzirane) nezavisnosti Kosova diskreditovati CFSP i evropsku bezbednosnu strategiju.
6. Dati prioritet Kosovu kao najhitnijem, trenutno predvidivom bezbednosnom problemu, posvetivši mu vreme i energiju potrebne za postizanje dogovora da:
 - (a) Ne postoji praktična alternativa za uslovnu (nadziranu) nezavisnost Kosova na osnovu Ahtisarijevog plana koju bi trebalo postići ne kasnije od aprila/maja 2008;
 - (b) Da što je više država članica prizna Kosovo kada proglasi uslovnu (nadziranu) nezavisnost u skladu sa Ahtisarijevim planom, posle završetka pregovora u decembru 2007;
 - (c) EU će blagovremeno obezbediti većinu komponenti međunarodnog nadzora predviđenog Ahtisarijevim planom kroz razvoj misija Međunarodne civilne kancelarije/Specijalnog predstavnika Evropske Unije (ICO/EUSR) i misije vladavine prava (Evropska bezbednosna i odbrambena politika, ESDP), da bi mogli po pozivu kosovske vlade da deluju prema svojim obavezama, u periodu od proglašenja uslovne (nadzirane) nezavisnosti posle pregovora u decembru 2007, i njenog stupanja na snagu po završetku tranzicionog perioda od 120 dana u aprilu/maju 2008;
 - (d) Skeptične države članice neće odbiti konsenzus za razvoj ovih misija, ali mogu da izaberu konstruktivnu uzdržanost shodno Članu 23 Sporazuma o Evropskoj Uniji; i
 - (e) U slučaju da skeptične države članice ne žele da budu povezane sa razvojem i radom ICO/EUSR i misija vladavine prava u ograničenom razmeru koje pruža konstruktivna uzdržanost, koalicija voljnih država članica EU treba u tu svrhu da uoptrebi odredbu unapređenja saradnje iz Člana 27 a-d ovog Ugovora i da prikladno koristi mehanizme EU.
7. Pre punog konsenzusa oko gore navedenog, što je više moguće država članica EU, uključujući i članove Petorke, treba da izraze svoju spremnost, u odsustvu zajedničkog dogovora koji bi proizašao iz razgovora Beograda i Prištine, da podrže proglašenje uslovne (nadzirane) nezavisnosti Kosova na osnovu Ahtisarijevog plana posle 10.

decembra 2007. godine i da je ostvare u 2008. godini.

8. Ohrabriti kosovske institucije i radne grupe da marljivije rade na pripremi paketa državotvornog zakonodavstva, uključujući i ustav predviđen Ahtisarijevim planom, i ovlastiti zvaničnike EU na Kosovu, uključujući i planiranje grupa za misije ICO/EUSR i vladavine prava, da budu u većoj meri i aktivnije uključene u proces, uključujući i proveru nacрта, da bi paket bio spreman u predviđenom roku za uslovnu (nadziranu) nezavisnost.
9. Jasno predočiti Srbiji, u zvaničnim izjavama i kroz poruke poslate preko zemalja članica koje saosećaju sa njom, da napredak u Planu za stabilizaciju i pridruživanje i još više njen odnos sa EU bitno zavise od razrešenja kosovskog pitanja.

NATO-u i zemljama članicama:

10. NATO treba da se konsultuje sa državama članicama o slanju novih trupa u kosovsku misiju (KFOR) da bi obezbedili da niko ko se suštinski protivi priznavanju uslovne (nadzirane) nezavisnosti Kosova ne raspoređuje kontingente do početka 2008. godine, i da njihov doprinos bude zamenjen nacijama koje su spremne da prihvate taj status.
11. Posle proglašenja uslovne (nadzirane) nezavisnosti Kosova i priznavanja od strane SAD-a i država članica EU, NATO treba da nastavi razvoj na Kosovu i ispuni zadatke koji su predviđeni Ahtisarijevim planom.
12. Ako Savet NATO-a ne postigne dogovor o nastavku delovanja, SAD i one države članice koje su priznale nezavisnost Kosova treba da upotrebe svoje snage za izvršavanje važnih bezbednosnih zadataka.

Sekretarijatu UN-a i UNMIK-u:

13. Dozvoliti kosovskim institucijama da rade na pripremi za primenu Ahtisarijevog plana, uključujući usvajanje ustava i ostalih državotvornih zakona od strane Skupštine.
14. Odgovoriti na proglašenje uslovne (nadzirane) nezavisnosti Kosova i njegovo priznavanje od strane SAD-a i zemalja članica EU prebacivanjem odgovornosti na dolazeće misije EU i blagovremenim povlačenjem UNMIK-a.

Kosovskim liderima:

15. Usvojiti skupštinsku rezoluciju u kojoj se navodi da će:
- (a) Skupština tokom svog mandata raditi na usvajanju što je moguće većeg broja paketa državotvornog zakonodavstva predviđenog Ahtisarijevim planom;
 - (b) Skupština (ili, u zavisnosti od datuma izbora, očekivani naslednik Skupštine) formalno objaviti prihvatanje Ahtisarijevog plana i započeti tranzicioni period od 120 dana do uslovne (nadzirane) nezavisnosti na osnovu tog plana, posle 10. decembra 2007. godine; i
 - (c) Skupština očekuje da će vlada Kosova iskoristiti tranzicioni period od 120 dana da sa EU, NATO i državama članicama ovih organizacija koordinira strategiju za nezavisnu tranziciju, uključujući bezbednosni plan, i da im ponudi poziv da blagovremeno preuzmu uloge predviđene Ahtisarijevim planom, pre nego što uslovna nezavisnost stupi na snagu po isteku tranzicionog perioda od 120 dana (april/maj 2008).

Priština/Beograd/Njujork/Brisel, 21. avgust 2007.

POMERANJE KOSOVA SA MRTVE TAČKE: EVROPSKA ODGOVORNOST

I. UVOD

Sredinom marta 2007. godine, Specijalni predstavnik UN za Kosovo, bivši finski predsednik Marti Ahtisari, predstavio je Generalnom sekretaru svoj pažljivo osmišljen plan¹ za nadziranu nezavisnost Kosova u obliku dva dokumenta: četverostranom "Izveštaju Specijalnog izaslanika Generalnog sekretara o budućem statusu Kosova" (Ahtisarijev izveštaj)² i izveštaju na 63 strane poznatijem kao "Sveobuhvatni predlog za rešavanje statusa Kosova" (Ahtisarijev predlog)³. Izveštaj preporučuje da "status Kosova treba da bude nezavisnost pod nadzorom međunarodne zajednice"⁴. Ahtisari je odvojio ovu preporuku o statusu od mnogo iscrpnijeg Predloga, koji uključuje "Opšte principe" i dvanaest aneksa u kojima su detaljno izložene mere koje bi omogućile Kosovu da postane "ostvarljivo, održivo i stabilno"⁵. Generalni sekretar Ban Ki-Mun je ove dokumente prosledio Savetu bezbednosti 26. marta, zajedno sa svojim napomenama.⁶

Osamnaest meseci pregovora i konsultacija koji su ušli u stvaranje Ahtisarijevog plana ispunili su zahtev iz Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti (1999) za "politički proces dizajniran da odredi budući status Kosova".

¹ Izrazi "plan" i "Ahtisarijev plan" se kroz tekst koriste kao referenca za opštu šemu sadržanu u Ahtisarijevom Izveštaju i Ahtisarijevom Predlogu, čitanim zajedno.

² Ahtisarijev Izveštaj (i daljem tekstu Izveštaj) dostupan je na www.unosek.org/docref/report-english.pdf.

³ Ahtisarijev Predlog (u daljem tekstu Predlog) dostupan je na adresi www.unosek.org/docref/Comprehensive_proposal-english.pdf.

⁴ Ahtisari tvrdi da je nadzirana nezavisnost jedina opcija zato što integracija u Srbiju nije ostvariva i produžetak međunarodne administracije nije održiv.

⁵ Aneksi obrađuju: ustavne odredbe; prava zajednica i njihovih članova; decentralizaciju; pravni sistem; versko i kulturno nasleđe; spoljni dug, vlasništvo i arhive; kosovski bezbednosni centar, budućeg Međunarodnog civilnog predstavnika; misiju Evropske bezbednosne i odbrambene politike (ESDP); međunarodno vojno prisustvo; i zakonodavnu agendu. Videti www.unosek.org/docref/Comprehensive_proposal-english.pdf.

⁶ Videti "Izjavu Generalnog sekretara", SG/SM/10923, 26. mart 2007, na adresi www.un.org/News/Press/docs/2007/sgsm10923.doc.htm.

Plan predviđa isticanje Rezolucije 1244, koja je predstavljala punomoć za privremenu administrativnu misiju Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) i potvrđuje Jugoslaviji (sada Srbiji) privremeno zadržavanje suvereniteta tokom međuvremenog perioda iščekivanja rešenja finalnog statusa Kosova.⁷ On predviđa odlazak UNMIK-a i prebacivanje ostalih nadležnosti na Vladu Kosova, i da Evropska Unija (EU) razvije nova nadzorna tela – politička misija za nadgledanje primene sporazuma (Međunarodna civilna kancelarija/Specijalni predstavnik Evropske Unije ICO/EUSR) i policijska i pravna misija za podupređivanje vladavine prava – kao i kontinuirana vojna misija da garantuje opštu bezbednost (NATO Međunarodno vojno prisustvo, IMP).⁸

Međutim, šestočlana Kontakt-grupa koja je vodila međunarodnu društvenu politiku u Bosni i Kosovu sada

⁷ Videti Izveštaj Krizne grupe za Evropu broj 177, *Status Kosova: Odlaganje je rizično*, 10. novembar 2006, i Izveštaj Krizne grupe za Evropu broj 182, *Kosovo: Nema dobre alternative za Ahtisarijev plan*, 14. maj 2007, radi opisa procesa koji je vodio Ahtisari i analize njegovog plana. Beograd i Moskva redovno sugerišu da Rezolucija 1244 potvrđuje trajni suverenitet Srbije nad Kosovom, koja se može promeniti samo uz pristanak suverena. U stvari, operativne odredbe 1244 se odnose na suverenitet Srbije samo u smislu "privremene administracije". Videti Izveštaj Krizne grupe za Balkan broj 108, *Posle Miloševića: Praktična agenda za trajni mir na Balkanu*, 2. april 2001, pp. 109-130; Evropski izveštaj Krizne grupe broj 124, *Autokarta Kosova (I): Rešavanje konačnog statusa*, 1. mart 2002, p. 4. Rezolucija 1244 takođe obrađuje "politički proces napravljen radi određivanja budućeg statusa Kosova, uzimajući u obzir dogovor iz Rambujea" (Odeljak 11c). Ovaj sporazum je s druge strane predvideo "mehanizam za trajno rešenje za Kosovo, na osnovu volje naroda, mišljenja relevantnih vlasti, napora svake strane u smislu primene sporazuma, i Finalnog helsinškog dogovora" (Poglavlje 8, Član 1(3)). Takođe videti Izveštaj Krizne grupe broj 161, *Kosovo: Ka finalnom statusu*, 24. januar 2005, str. 2. Stoga, daleko od toga da je uspostavljen trajni suverenitet ili naznačena podrška, potrebna je rezolucija Saveta bezbednosti koja je neophodna da bi zamenila suverenitet u iščekivanju trajnog rešenja, 1244 ostavlja oba pitanja otvorenim.

⁸ Videti Opšte principe i anekse VIII do XII Ahtisarijevog Predloga, op. cit. Policijska i pravosudna misija bi bile pod ovlašćenjem Bezbednosne i odbrambene politike EU, pa se stoga ponekad nazivaju ESDP misijom.

je duboko podeljena. Njena "Petorka", SAD, Velika Britanija, Francuska, Nemačka i Italija, podržavaju plan; Rusija ga odbacuje čak i kao osnovu za buduće pregovore.⁹ U maju su SAD i evropski članovi Saveta bezbednosti izradili nacrt rezolucije koja bi omogućila primenu Ahtisarijevog plana ali su indikacije da bi Rusija uložila veto izazvale njeno povlačenje. Četiri naredne varijacije su bivale progresivno slabije, poslednja – kojoj se Moskva takođe protivi – pominje Ahtisarijev plan samo površno ali na način koji bi Petorka shvatila kao direktnu dozvolu za njegovu primenu.

U pokušaju da pokrene stvari sa mrtve tačke, francuski predsednik Sarkozy iskoristio je Samit G8, 7. juna, da predloži šestomesečno odlaganje (kasnije skraćeno na četiri meseca) za nastavak pregovora između Srbije i vlasti na Kosovu. Međutim, tokom posete Albaniji tri dana kasnije, Predsednik SAD-a Buš izjavio je da ukoliko dogovor ne može biti postignut, "u nekom budućem vremenu, verovatno uskoro, moraćete reći da je dosta, Kosovo je nezavisno."¹⁰ Petorka je 20. jula pauzirala svoje napore u Savetu bezbednosti, u iščekivanju završetka nove runde pregovora između Beograda i Prištine. Kontakt-grupa se u Beču 25. jula složila da će nove pregovore voditi SAD, Velika Britanija i Rusija, trojka čiji su izaslanici započeli naizmeničnu diplomatiju sa posetama Beogradu i Prištini od 10. do 12. avgusta.¹¹ Generalni sekretar UN Ban Ki-Mun zahtevao je da Kontakt-grupa podnese izveštaj do 10. decembra. Međutim, za sada ne postoji jedinstvo o planu za pregovore i o tome da li je 10. decembar prelazni ili konačni rok, kao i o tome šta treba činiti ako ne uspe da se premosti jaz između dve strane.

Ovaj izveštaj analizira diplomatsku mrtvu tačku, objašnjava zašto je njen produžetak opasan za stabilnost Evrope i predstavlja put ka postizanju uslovne nezavisnosti Kosova sa što je moguće manje negativnih efekata.¹²

II. ZASTOJ U SAVETU BEZBEDNOSTI

Savet bezbednosti podržao je "Vodeće Principe" Kontakt-grupe za rešavanje konačnog statusa Kosova u novembru 2005.¹³ ali je sada naišao na prepreke u privođenju kraju njegovog konkretnog oblika. Petorka i EU ne mogu da primene Ahtisarijev plan prema njegovoj nameni bez odobrenja nove rezolucije koja će zameniti Rezoluciju 1244 (sa svojim odredbama za ono što je praktično bio protektorat UN i ukidanjem formalnog suvereniteta Srbije) i umesto toga ovlaste nove međunarodne misije koje bi nadzirale uslovnu nezavisnost.¹⁴

Rusija navodi da neće dozvoliti da rezolucija zasnovana na Ahtisarijevom planu ili koja je na drugi način neprihvatljiva za Srbiju da prođe Savet¹⁵ i zalaže se za

¹³ Principi su da dogovor treba da 1) bude u skladu sa međunarodnim pravnim standardima i doprinosi bezbednosti u regionu; 2) bude u skladu sa evropskim standardima i pomogne integraciji Kosova i regiona u EU i NATO; 3) obezbedi održivu multietničnost; 4) obezbedi mehanizme za sve zajednice da učestvuju u centralnoj i lokalnoj vlasti, koristeći decentralizaciju da bi se pospešio suživot i pravičnost; 5) sadrži posebne garancije za zaštitu srpskih religioznih mesta; 6) ojača regionalnu bezbednost kroz isključivanje podele Kosova ili priključivanje drugoj državi; 7) obezbedi - kako sigurnost na Kosovu - tako i da ono ne predstavlja opasnost za susede; 8) ojača sposobnost Kosova da primenjuje vladavinu prava, bori se protiv terorizma i garantuje multietničnost policije i pravosuđa; 9) osigura održiv ekonomski i politički razvoj Kosova i njegovu efikasnu saradnju sa međunarodnim organizacijama i međunarodnim finansijskim ustanovama; 10) odredi međunarodno civilno i vojno prisustvo "na određeno vreme" koje bi nadgledalo primenu rešavanja statusa, obezbeđivalo sigurnost i zaštitu manjina, podržavalo i nadgledalo dalju primenu standarda na Kosovu. Videti www.unosek.org/unosek/en/docref.html; takođe Izveštaj Krizne grupe, *Odlaganje je rizično*, op. cit., i Evropski Izveštaj Krizne Grupe broj 170, *Kosovo: Izazov tranzicije*, 17. februar 2006.

¹⁴ Videti Izveštaj Krizne grupe, *Kosovo: Nema dobrealternative za Ahtisarijev plan*, op. cit., pp. 3-4, radi potpunijeg istraživanja opcija Saveta bezbednosti.

¹⁵ "Iza pomalo zamršenog diplomatskog jezika nacrta rezolucije, stoji zaključak da posle 120 dana, bez obzira da li su strane postigle dogovor, Ahtisarijev plan će stupiti na snagu, ... i kao što znate mi možemo samo da podržimo rezoluciju koja je prihvatljiva za ove strane, i Prištinu i Beograd. Za sad ne vidimo takav sporazum". Ministar inostranih poslova Sergej Lavrov, citat iz "Rusija: Moskva zadovoljna blokiranjem rezolucije o Kosovu", RFE/RL, 13. jul 2007; videti takođe "Rusija odbacuje poslednju rezoluciju UN o Kosovu", Reuters, 17. jul 2007; "Rusija se protivi novoj rezoluciji o Kosovu", *Regnum*, 13. jul 2007; "Rusija odbacuje rezoluciju o budućnosti Kosova", *Financial Times*, 13. jul 2007; i "Rusija ostaje pri svom protivljenju o Kosovu", *EU observer*, 13. jul 2007.

⁹ "Ahtisarijev plan nije osnova", *B92*, 8. avgust 2007.

¹⁰ Pres konferencija, Tirana, 10. jun 2007; "Buš: Kosovo će dobiti nezavisnost", *B92*, *Reuters*, *AFP*, 10. jun 2007.

¹¹ Wolfgang Işinger iz Nemačke za EU, Frenk Višner za SAD i Aleksandar Botsan-Karčenko za Rusiju su izaslanici.

¹² Ovaj izveštaj koristi termine "uslovna nezavisnost" i "nadzirana nezavisnost" naizmenično.

obnovljene, otvorene pregovore Beograda i Prištine sa novim "nepriistrasnim" posredništvom.¹⁶ Oni nemaju primedbu da dve misije preuzmu ulogu UNMIK-a ako to urade u okviru 1244.¹⁷ Peti i poslednji nacrt rezolucije Petorke obrisao je ranije zapadne "crvene linije" u pokušaju da se izađe u susred primedbama Rusa. Nacrt je ovlastio razvijanje misija EU i NATO koje bi zamenile UNMIK i KFOR¹⁸ pre bilo kakve promene statusa (time je implicitno unutar okvira 1244), nije ih eksplicitno povezao sa primenom Ahtisarijevog plana, odobrio novih četiri meseca pregovora između Beograda i Prištine istovremeno sa razvojem misija, i ostavio kasniji status Kosova nejasnim. Međutim, nije bio prihvatljiv za Moskvu zato što nije potvrdio 1244 i, verovatno, zato što je ostavljeno mesta da SAD i zemlje članice EU priznaju nezavisnost Kosova posle četvoromesečnih pregovora.

Kosovski Albanci tvrde da nijedno rešenje konačnog statusa osim nezavisnosti nije prihvatljivo, mada su spremni da prihvate "uslovni" karakter te nezavisnosti predstavljen odredbama Ahtisarijevog plana o zaštiti srpske manjine i međunarodnim nadzorom. Srbija tvrdi da se neće odreći suvereniteta i niko je ne može primorati na to. Ove dijametralno suprotne pozicije, kao što je Ahtisari zaključio i koje su detaljno obrađene u daljem tekstu, ne mogu se pomiriti u dodatnim mesecima za pregovore. Očekivanje Petorke i opcija za koju se zalažu, da učine Kosovo nezavisnim kroz Savet bezbednosti, stoga deluje neostvarivo.

Razni igrači istražuju druga moguća rešenja ovog pitanja koja bi bila alternativa za rezoluciju Saveta bezbednosti. Ona koja predviđaju nezavisnost Kosova uključuju:

Proglašenje nezavisnosti od strane Kosova praćeno jednoglasnim priznavanjem od strane SAD i EU, bez rezolucije Saveta bezbednosti (opcija jednglasnosti EU). Zapadne sile bi priznale nezavisno Kosovo u punom sastavu i delovale na druge načine u najvećoj mogućoj meri u skladu sa Ahtisarijevim planom, uključujući razvijanje misija EU i NATO, i pružanje mogućnosti članstva u obema organizacijama kada Kosovo ispuni svoje obaveze.

Proglašenje nezavisnosti od strane Kosova praćeno priznanjem od strane SAD i voljnih država članica EU, bez rezolucije Saveta bezbednosti i bez zajedničke odluke EU (bilateralna opcija). Ako 27 država članica EU ne mogu da deluju zajedno u odsustvu odobrenja Saveta bezbednosti, održivost ove opcije bi značajno zavisila od toga koliko i koje države bi bile spremne da učine ovaj korak zajedno sa SAD-om. Ako bi ubedili nevoljne države članice EU da budu uzdržane umesto da ulože veto, još uvek bi bilo moguće razviti planirane misije EU i nastaviti u velikoj meri u skladu sa Ahtisarijevim planom.¹⁹ Ako ne bi uspeli da ubede nevoljne države članice da saraduju u ovolikoj meri, *ad hoc* koalicija bi mogla pokušati da oformi iz svojih resursa organizovanje drugih misija radi obezbeđivanja izvesnog stepena nadzora i sigurnosti sličnog onome što je predviđeno Ahtisarijevim planom. Međutim, Kosovo bi imalo male izgleda da dobije članstvo u evropskim i transatlantskim institucijama u skoroj budućnosti.

Proglašenje nezavisnosti od strane Kosova bez međunarodne podrške (unilateralna opcija). Privremena vlada Kosova i njene vodeće političke stranke su pristale da prate vodstvo SAD-a i EU u smislu vremena postizanja nezavisnosti i uslova koji je prate, ali njihovo strpljenje nije bez granica. Ako ne postoje izgledi za odobrenje od strane Saveta bezbednosti, ni obećavajući multilateralni plan igre posle četiri meseca daljih pregovora ili ako budu pod jakim pritiskom članica, mogu proglasiti nezavisnost čak i po cenu odricanja od spoljne podrške. U ovim uslovima, javni red bi mogao biti narušen: moglo bi doći do sukoba između više od 7000 pripadnika Kosovske policijske službe (KPS) i policije UNMIK-a i KFOR-a, Srbija bi mogla da zauzme većinski etnički srpsku teritoriju severno od reke Ibar, i ostali kosovski Srbi južno od ove linije (60 procenata od ukupnog broja) bi verovatno izbegli. Kosovo bi bilo u međunarodnoj izolaciji.

Podela Kosova duž reke Ibar; teritorija južno od ovog mesta bi postala nezavisna, a severna pridružena Srbiji (opcija podele). Ovaj pristup su Vodeći Principi Kontakt-grupe, Savet EU i zvaničnici oba tela u pojedinačnim izjavama uporno i odlučno odbijali, iako predstavnik EU u trojci koja pokušava da pospeši trenutni krug pregovora Beograda i Prištine nedavno naznačio da bi i

¹⁶ Ministar spoljnih poslova Sergej Lavrov, citat iz Edit M. Lederer, "SAD uporno nagovara Rusiju da podrži kosovske pregovore", *Associated Press*, 14. jul 2007. Ahtisari se izuzeo iz mogućnosti za dalje posredovanje, navodeći da je njegov posao pri kraju, i ne veruje da dodatni pregovori mogu da premoste jaz između strana. "Kontakt-grupa se sastaje u Beču", B92, *Associated Press*, 25. jul 2007.

¹⁷ Primedbe Ministra spoljnih poslova Lavrova, 9. jul 2007, pres konferencija, Biškek, Kirgistan.

¹⁸ KFOR je misija NATO-a koja je pružala bezbednost pod Rezolucijom 1244.

¹⁹ Važne odluke u spoljnoj politici EU zahtevaju jednoglasnost, ali postoji mogućnost da države koje ne žele da učestvuju budu uzdržane od blokiranja tog jedinstva. Odluke NATO-a takođe zahtevaju jednoglasnost, ali u praksi postoji slična mogućnost konstruktivne uzdržanosti. Videti dole i Evropski izveštaj Krizne grupe broj 160, *Osvrt na sposobnost kriznog odgovora EU*, 17. januar 2005.

ovo mogla da bude jedna od opcija.²⁰ Nedelovanje UNMIK-a i KFOR-a omogućilo je Beogradu da stvori elemente za praktičnu podelu koja se ne može preokrenuti bez ulaganja velike međunarodne političke volje i resursa, koji nemaju mnogo izgleda da se ostvare.

Podela deluje privlačno nekima u Beogradu (iako im možda izgleda da događaji idu u tom pravcu tako da neće morati da plate cenu za to), i stoga je prihvatljiva za Moskvu. Veoma uticajna Srpska pravoslavna crkva i neki lideri kosovskih Srba, međutim, radije bi pristali na nezavisnost nametnutu od strane međunarodne zajednice nego na podelu.²¹ To se od strane nekih država članica EU prećutno smatra za najmanje lošu opciju. Međutim, to predstavlja anatemu za kosovske Albance, koji bi bili vrlo nevoljni da prihvate nivo međunarodnog nadzora, decenaralizacije i zaštite manjina predviđenih Ahtisarijevim planom ako bi oni došli sa podelom. Ovo bi sa druge strane učinilo status manjinskih Srba ranjivim.

Opcije koje ne predviđaju nezavisnost u bilo kom kraćem vremenu uključuju:

Rezolucija Saveta bezbednosti koja će razviti uvođenje novih misija EU i NATO, ali u skladu sa Rezolucijom 1244 (opcija 1244). Takva rezolucija bi verovatno bila prihvatljiva za Rusiju (i Srbiju) i omogućila bi strukturu nadgledanja iz Ahtisarijevog plana da bude primenjena bez ugrožavanja jedinstva EU. To bi ostavilo mogućnost za kasnije pokušaje da se opuste stege Rezolucije 1244 i krene ka nezavisnosti u kasnijoj budućnosti, ali bi ovo na Kosovu bilo shvaćeno kao izdaja opštih očekivanja.

Održavanje statusa quo (opcija zamrznutog konflikta). Ovo bi značilo odlaganje problema na neodređeno vreme, na osnovu toga što su pozicije Beograda i Prištine toliko nepomirljive, dok je Srbija u širem pogledu na stvari važniji regionalni igrač u dobru i u zlu od Kosova, a Rusija je mnogo značajnija. Ovo se može pokušati ili kroz zahtev da UNMIK nastavi da jedva radi, ili kroz uvođenje novih misija EU i NATO shodno Rezoluciji 1244, istovremeno odbacujući druge mere. Iako inercija ponekad deluje političarima obazrivo ili bar udobno, stvari bi verovatno bile nametnute od strane kosovskih Albanaca, koji s nestrpljenjem iščekuju nezavisnost i ne bi bili voljni da dozvole da situacija bude umrtvljena.

Nijedna od ovih opcija za sad nema dovoljnu podršku da bi bila primenjena. Kao što se vidi iz pregleda stavova u ključnim prestonicama koji sledi, sve imaju ozbiljne nedostatke.

²⁰ "EU stavlja kosovske rivale pod pritisak da postignu dogovor", *Associated Press*, 12. avgust 2007, izveštaj o komentarima ambasadora Nemačke Volfganga Išingera.

²¹ Videti izjavu episkopa Artemija u "Dogodine u Prištini", *Dnevnik*, 15. avgust 2007; kao i izjavu Momčila Trajkovića u "I nadgledana nezavisnost bolja je od podela Kosmeta", *Dnevnik*, 14. avgust 2007.

III. POZICIJE UČESNIKA

A. KOSOVO

1. Ograničeno strpljenje

Kosovski Albanci veruju da će Rusija nastaviti da blokira nezavisnost kroz Savet bezbednosti, i da će na posletku morati da proglase svoju nezavisnost bez pune međunarodne podrške. Spremnost njihovih lidera da poslušaju savet Petorke da budu strpljivi počela je da slabi tokom dugih pregovora o rezoluciji u Njujorku, gde se nije došlo do zaključka. Podrška nezavisnosti od strane predsednika Buša, ponovljena od strane državne sekretarke Rajs na sastanku sa prištinskim Timom jedinstva²² 23. jula, ubedila ih je da obećaju da za sada neće preduzimati unilateralne korake.

Tim jedinstva, međutim, morao je da prebrodi rastuće unutrašnje nesuglasice da bi Rajsvoj dao to obećanje. Rascepi su postali veliki i napravili su jaz između podeljenih partija. Predsednik Sejdiu iz vladajuće LDK i lider opozicione PDK Tači, želeli su da veruju u proces koji im je namenila međunarodna zajednica. Premijer Čeku, član manjeg koalicionog partnera vlade AAK, zajedno sa liderom partije ORA Vetonom Suroijem, želeo je da Kosovo krene ka nezavisnosti tako što će sami odrediti datum.²³ Suroi je predložio kraj decembra 2007., dok je Čeku predložio 28. novembar, albanski Dan zastave. Predsednik Skupštine Kolj Beriša takođe je bio za delovanje, ali je upozorio da Kosovo ne treba “da preduzme korak koji će nas narednog dana izolovati”.²⁴

Kosovski Albanci još uvek pokušavaju da shvate implikacije pauziranja pregovora Saveta bezbednosti od strane Petorke. Francuski diplomata je očekivao da će ih ohrabriti izgledi da će pitanje statusa sada biti rešavano van Saveta.²⁵ Međutim, oprečne poruke iz evropskih prestonice umanjile su očekivanja. Opis nova četiri meseca pregovora od strane nemačke kancelarke Merkel kao potragom za kompromisom koji nema izgleda da postigne brze rezultate²⁶ izaziva zabrinutost da je, u najboljem slučaju, vreme postizanja nezavisnosti – uverenje da je 2007. godina odlučujuća bilo je široko rasprostranjeno – sada stavljeno na čekanje. Zahtev Ban

Ki-Muna da Trojka podnese izveštaj do 10. decembra o napretku pregovora izazvala je spekulacije u Prištini da bi Kosovo moglo objaviti nezavisnost 11. decembra, ali politički lideri, koji su pozdravili čvrstu ali uopštenu podršku nezavisnosti koju su im pružili Buš i Rajsova, sada žele detaljnije indikacije iz Vašingtona i Brisela koje će im omogućiti da “racionalizuju” naredne mesece.²⁷

Malobrojna prištinska inteligencija počela je da brine da su strpljenje i disciplina koju je Kosovo ispoljilo dok je Ahtisari naporno radio na izradi svog plana i Petorka bezuspešno pregovarala sa Rusijom, uveliko olakšale njeno ignorisanje od strane Zapada. To se dešavalo devedesetih godina dok se Albanci nisu digli na oružje, kako kažu, i podstrek koji je stvoren u diplomatskim krugovima usled nereda 2004. godine za rešenje statusa polako slabi. Argument navodi da interes Zapada leži u mimom Kosovu; interes Kosova leži u nezavisnosti. Grupa *ad hoc* prištinskih NVO je 23. jula organizovala plesnu manifestaciju da bi zahtevala datum nezavisnosti, blaža varijanta onoga što je pokret *Vetevendosje* (Samoopredeljenje) radio već neko vreme. Kada političari zauzmu prkosne pozicije, novinari aplaudiraju.²⁸ Mišljena kao ona izražena u *Koha Ditore* od strane vodećeg liberalnog komentatora dobijaju na značaju:

Rečeno nam je da sačekamo rešenje koje će omogućiti da EU zadrži svoje jedinstvo. Ali ako Kosovo bude čekalo EU, sam bog zna kada će postati nezavisno. Kosovo ne treba da čeka saglasnost EU i da zatim objavi nezavisnost. Treba da bude obrnuto. Kosovo treba da objavi nezavisnost i sačeka da je zemlje EU priznaju.²⁹

Do sredine jula urednik jednih novina redovno je pisao: “Nezavisnost nam je pred vratima, ali mogla bi da stoji tamo dugo vremena čekajući da ih neko otvori. Gospodar kuće treba da otvori vrata”.³⁰ Istoga dana druge liberalne novine su insistirale: “Samo uradi to, premijeru!”³¹ Tri televizijska kanala, čija publika predstavlja samo deo novinske, su međutim još odmerenija. U međuvremenu, partnerstvo koje je bilo karakteristično za odnose UNMIK-a i kosovskih privremenih vladinih institucija od sredine 2004. godine, počinje da slabi na više frontova, pošto opada poverenje

²² Telo stvoreno od strane kosovskih Albanaca u jesen 2005. da bi se omogućilo da vlada i opozicija zagovaraju zajedničke stavove o statusu. Ono trenutno obuhvata predsednika Sejdiua, premijera Čekua, predsednika parlamenta Berišu i lidere opozicionih partija Tačija i Suroija.

²³ Tim jedinstva otkrio je ovu podelu na pres konferenciji posle sastanka 16. jula 2007.

²⁴ Citat iz *Express-a*, 21. jul 2007.

²⁵ Intervju sa Kriznom grupom, Pariz, 20. jul 2007.

²⁶ Pimedbe iznete tokom posete Atini, 20. jula 2007.

²⁷ Razgovor Krizne grupe, ministar u vladi, Priština, jun 2007.

²⁸ Videti Berat Buzala, “Guximshem Kryeminister” [Hrabri premijer], *Express*, 12. jul 2007.

²⁹ “Shtyrja e statusit i sjell Kosoves humbje te medha” [Odlaganje statusa izaziva ogromne gubitke], *Koha Ditore*, 18. jun 2007.

³⁰ Agron Bajrami, “Pavaresia ante portas” [Nezavisnost pred vratima], *Koha Ditore*, 18. jul 2007.

³¹ Halil Matoshi, “Just do it, Kryeminister!” [Samo uradi to, Premijeru], *Express*, 18. jul 2007.

u sposobnost međunarodne zajednice da postigne koherentan ishod statusa.³²

Slobodna, tajna mreža koja okružuje radikalne panalbanske partije (LPK, LPCK i polufantomska Albanska nacionalna armija, ANA/AKSh)³³ i neki veterani OVK³⁴ spominju moguću akciju³⁵ ali nisu uspjeli da dobiju podršku većine.³⁶ Javnost je u stvari pokazala više smirenosti i strpljenja nego što su mnogi očekivali. Povremeni ekstremistički bombaški i snajperski napadi su se proredili u prethodnim godinama kada je počeo proces rešavanja konačnog statusa krajem 2005. godine.³⁷ Broj ljudi na protestima pokreta *Vetevendosje* se od novembra 2006. smanjuje.³⁸ Posmatrači smatraju da je razlog to što Albanci veruju da Zapad ima obavezu prema njima. Međutim, ako prve nedelje četvoromesečnih

³² Na primer, u prethodnih nekoliko nedelja odbijena je saradnja na primeni poslednjih nekoliko stotina odluka Komisije za stambene i imovinska zahteve (HPCC), teških slučajeva koji često uključuju povraćaj imovine Srbima vlasnicima. UNMIK je privremeno pauzirao odluke radije nego da ih primenjuje samo uz prisustvo međunarodne policije. Skupština osporava planove UNMIK-a za rudarsko-industrijski kompleks Trepča, i vlada pokušava da ukloni osoblje koje je UNMIK postavio iz ministarstava ekonomije i finansija. Međunarodni zvaničnici jedva su odgovorili vladu od ceremonijalne inauguracije na dečanskom prelazu koja bi prošla kroz jednu od zaštićenih zona predviđenih Ahtisarijevim planom. Razgovor Krizne grupe, izvor iz UNMIK-a, 6. avgust 2007.

³³ ANA je oštetila železnički most severno od Mitrovice u neuspeljoj eksploziji u aprilu 2003. Aktivna je u severnoj Makedoniji i južnoj Srbiji, a na Kosovu ima članove i u Metohiji (zapadno Kosovu), Drenici, južnoj Mitrovici i Vučitmu.

³⁴ Van zvanične strukture veterana OVK i koristeći mrežu radikalne partije LPK kojoj pripada, vođa 'Dukagjini' veterana Abdul Muškoljaj okupio je lidere pet organizacija ratnih veterana iz Makedonije, Preševa, Albanije i Crne Gore na sastanku u Dečanima 20. juna 2007. Kasnije je objavio mogućnost ponovne mobilizacije OVK.

³⁵ Razgovor Krizne grupe sa veteranima OVK i zvaničnicima KPS, jun 2007.

³⁶ Međutim, ekstremističke grupe u Metohiji mnogo su uložile u oružje u periodu do marta zbog podizanja optužnice protiv premijera Haradinaja od strane MKSJ (Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju). Još uvek imaju kako oružje, tako i dugove u koje su ušli da bi ih kupili, i prenose frustracije zbog ograničenja koja je Haradinaj zahtevao tom prilikom. Razgovor Krizne grupe sa zvaničnikom iz KPS-a, jun 2007. Radi više informacija videti Izveštaj Krizne grupe za Evropu broj 163, *Kosovo posle Haradinaja*, 26. maj 2005.

³⁷ Ibid Izveštaj Krizne grupe za Evropu broj 155, *Kolaps na Kosovu*, 22. april 2004.

³⁸ Ovo je delom zbog toga što većina kosovskih Albanaca to ne smatra za pouzdan način iskazivanja nezadovoljstva, a drugi način se još nije pojavio.

pregovora pokažu razjedinjenost Zapada, broj protestanata bi mogao značajno da poraste.

2. Bez ponovnih pregovora

Političari kosovskih Albanaca koji su nevoljno prihvatili stroge uslove koji su deo Ahtisarijevog plana zato što su verovali da je to cena koju moraju da plate za nezavisnost, sada se plaše da će međunarodna zajednica vršiti pritisak na njih da učine dodatne ustupke u novim pregovorima sa Beogradom. Indikacije sa sastanka ministara inostranih poslova EU 21. juna da bi novi pregovori mogli da dovedu do "Ahtisari-plus" rešenja, izazvali su strah.³⁹ Priština smatra da nema mesta novim ustupcima u Ahtisarijevom paketu za koji se smatra da jedva omogućava efektivnu državu. "Mi već stojimo na crvenoj liniji".⁴⁰ Neki iz Prištine želeli su da odbiju učešće ili da pošalju samo delegaciju nižeg ranga. Uverenja koja je sekretarka Rajs dala Timu jedinstva povratila su deo poverenja, ali kosovska delegacija namerava da učestvuje u pregovorima da bi "ispunila vreme".⁴¹

U Prištini strahuju da ako se ponovo otvori Ahtisarijev plan, međunarodna zajednica kasnije može da izvrši pritisak da pristanu na podelu, istovremeno insistirajući na punoj primeni Ahtisarijevog plana na okrnjenom Kosovu. Kosovski Albanci bi se osećali potpuno izneverenima ako bi se od njih tražilo da pristanu i na Ahtisarijeva ograničenja suvereniteta i gubitak severa. Umesto da krenu tim putem, oni bi radije odstupili od ranijih ustupaka – privilegovane decentralizacije koja bi dovela do autonomije srpskih oblasti; zone zaštite za srpske verske i istorijske spomenike; i pravila duple većine koje bi dale manjinama pravo veta nad nekim oblastima u zakonodavstvu – i proglasili bi nezavisnu albansku državu oslobođenu nezgrapnog multietničkog okvira.⁴²

³⁹ Fraza koju je upotrebio slovenački ministar spoljnih poslova, Dimitrij Rupel. Videti njegov članak, "Jugoistočna Evropa je prilika, a ne teret", *The Independent*, 12. jul 2007.

⁴⁰ Razgovor Krizne grupe sa članomkosovskog pregovaračkog tima, Priština, 4. jul 2007. godine.

⁴¹ Intervju sa Kriznom grupom, zvaničnik Tima jedinstva, Priština, 20. jul 2007.

⁴² Zvaničnik ORA-e je izjavio da Priština treba da insistira na jasnoj osnovi za nove pregovore – bilo čvrstoj podršci Petorke Ahtisarijevom paketu ili priznanje da je ono mrtvo. U tom slučaju Priština bi mogla da pregovara od nule, bez obaveze ka bilo kojim ranijim ustupcima. Razgovor Krizne grupe, Priština, 10. jul 2007. Zvaničnik UNMIK-a uključen u tranzicionu radnu grupu napomenuo je da su njegove kolege kosovski Albanci prihvatili čvršći nacionalistički albanski stav o identitetu buduće države kad god bi počeo da slabi međunarodni impuls o statusu

U međuvremenu, kosovski Albanci više brinu o snazi obaveze UN i Zapada da obezbedi vlast severno od Ibra i održi teritorijalni integritet Kosova. Oni su protumačili kao negativnu odluku KFOR-a da rotira američke trupe i zameni ih francuskim i nemačkim, kojima manje veruju, u "Noting Hill" vojnoj bazi uspostavljenoj sredinom 2006. godine kao stalni garnizon na srpskom severu.⁴³ Nasuprot tome, nisu obratili mnogo pažnje kada je ICO tim za planiranje krajem jula otvorio kancelariju u severnoj Mitrovici, čiji bi zadatak po Ahtisarijevom planu bio da osigura političku integraciju severa u Kosovo. Spekulacije o podeli od strane ruskih, francuskih i drugih međunarodnih novinara procurele su u lokalne medije u julu, narušavajući poverenje u obećanja EU i Kontakt grupe.⁴⁴

Poverenje je dalje narušeno izjavama pripisanim francuskom ministru spoljnih poslova Kušneru u Beogradu (on tvrdi da je pogrešno citiran), koje su izazvale naslove u prištinskim novinama kao što je: "Podela Kosova: povratak Balkana godinama tragedije i rata",⁴⁵ i ponovo u avgustu kada je izaslanik Trojke Išinger pomenuo podelu.⁴⁶

Na terenu na severu, multietničnost postaje sve napetija. Kako prolaze meseci, sve više Albanaca prodaje svoje domove i napušta severnu Mitrovicu, dok Srbija navodno finansira strateške kupovine.⁴⁷ Obećanja kosovske vlade da će sagraditi albansku školu nisu se ostvarila,⁴⁸ I pokušaji lokalnih albanskih lidera da zaplaše svoje

sunarodnike da ne odu, postaju sve više očajnički.⁴⁹ Napad podmetnutom bombom 27. jula na minibus koji je prevozio Albance od njihovih sela do Mitrovice je otkrio ranjivost albanske enklave na krajnjem severu od reke Ibar u većinski srpskoj opštini Leposavić.

3. Džoker u vidu izbora

Zastoj u Savetu bezbednosti i nesigurnost koja je usledila su doprineli obezvređivanju očekivanja da će se izbori na Kosovu održati tek posle rezolucije o statusu. Izbori za lokalne vlasti su odloženi od oktobra 2006. godine. Mandat Skupštine Kosova ističe u oktobru 2007. godine. Razlozi za odlaganje izbora, kako je naveo Specijalni predstavnik Generalnog sekretara UN (SRSG) i čelnik UNMIK-a Jesen-Petersen, bio je "da bi se politički fokus zadržao na pregovorima o statusu". U skladu s tim je naložio da će izbori "biti odloženi za period ne duži od dvanaest meseci. Opštinski izbori će biti održani ne pre od tri i ne kasnije od šest meseci od datuma odluke Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija koja se tiče određivanja budućeg statusa Kosova".⁵⁰ Trenutni SRSG i šef UNMIK-a naglasio je zakonsku potrebu za pravovremenim izborima. On se složio sa Timom jedinstva 26. jula da se i jedni i drugi izbori zakažu za novembar, osim ako se u međuvremenu ne pojave čvrsti razlozi za odlaganje. Tim jedinstva je 15. avgusta pristao da uspostavi pravila za izbore krajem novembra; UNMIK priprema propis koji ih omogućava.⁵¹ Nije izvesno da li će pokušaj da se 10. decembar nametne kao krajnji datum za nove pregovore promeniti ovu procenu.

Izbore neće biti lako organizovati za manje od četiri meseca. SRSG će morati da organizuje sistem koji će premostiti tranzicionu radnu grupu koja je pripremala zakon za usvajanje u Skupštini. Iako je 15. avgusta Tim jedinstva u principu odobrio otvorene liste, možda će morati da budu zadržane zatvorene liste kandidata kontrolisanje partijskom hijerarhijom zbog nedostatka

Kosova, i obrnuto. Intervju sa Kriznom grupom, Priština, jun 2007.

⁴³ Intervju sa Kriznom grupom, OVK veterani, novinari, intelektualci, Priština, jun 2007.

⁴⁴ Jevgenij Primakov, "Pomeranje Kosova sa mrtve tačke", *Moscow News*, 28. jun 2007. Primakov je citiran u srpskim dnevnim novinama *Politika* da je rekao "Kosovo treba da bude podeljeno". "Primakov: podela Kosmeta ako pregovori propadnu", *Politika*, 2. jul 2007. Videti takođe Daglas Hamilton, "Velike sile gurkaju Srbe, Kosovo na putu podele", Reuters, 12. jul 2007; Met Robinson, "Zastoj na Kosovu obnavlja priču o podeli", Reuters, 3. jul 2007; Daniel Vernet, "Le prix du Kosovo", *Le Monde*, 3. jul 2007.

⁴⁵ *Zeri*, 14. jul 2007. Kušner je navodno rekao "ne očekujte da se Francuska suprotstavi ponovnom oblikovanju. Na kraju, Beograd i Priština će morati da se slože s tim. U tom slučaju ne vidim kako bi Francuska mogla da se protivi". Daglas Hamilton, "Velike sile gurkaju Srbe, Kosovo na putu podele", Reuters, 12. jul 2007.

⁴⁶ Videti Met Robinson, "Sile kažu da bi podela mogla da bude jedna od opcija za Kosovo", Reuters, 12. avgust 2007.

⁴⁷ Srpski zvaničnici porekli su da finansiraju kupovinu, kako su naveli albanski mediji u junu i julu 2007. Videti "Srbija ne kupuje albanske kuće", *B92*, 2. avgust 2007.

⁴⁸ Videti Musa Mustafa, "Veriu po mbetet pa shqiptare, thone banoret" [Albanci napuštaju sever, tvrde stanovnici], *Koha Ditore*, 6. jul 2007.

⁴⁹ Sredinom jula 2007. samoproklamovani lideri Bošnjaka objavili su listu osamnaest stanovnika koji su prodali svoje kuće u prethodna dva meseca, navodno srpskoj vladi. Jedan od lidera, član kosovskog parlamenta Ramadan Keljendi, izjavio je da društveni bojkot ovih osoba "deo albanske nacionalne tradicije". Izedin Krasnići, "Lagja e Boshnjakeve distancon shitesit e shtepive" [Bošnjačka zajednica odbacuje one koji prodaju kuće], *Koha Ditore*, 20 July 2007. Videti Izveštaj Krizne grupe za Evropu broj 165, *Premošćavanje jaza u Kosovskoj Mitrovici*, 13. septembar 2005, za više informacija o demografiji i mapu zajednica u Mitrovici

⁵⁰ "SRSG odlučuje da odloži Opštinske izbore na Kosovu", UNMIK saopštenje za štampu 1567, 16. jun 2006.

⁵¹ RTK večernje vesti, 15. i 16. avgust 2007.

vremena da bi se stvorio obećani novi sistem.⁵² Slično ovome, lokalni izbori će verovatno zadržati sadašnje opštinske granice umesto onih predstavljenih u Ahtisarijevom planu. SRSG će takođe morati da odluči da li da odredi prag od 5%, kako se dogovorila radna grupa četiri veće partije kosovskih Albanaca i Tim jedinstva 15. avgusta odobrio.

Politička dinamika je problematičnija. Novembarski izbori bi se desili usred novih pregovora, zajedno sa svom neizvesnošću koju će verovatno uslediti zbog međunarodnog stava o konačnom statusu. To bi moglo samo omesti političare od konstruktivnih priprema za kasniju tranziciju, možda učiniti da Tim jedinstva postane neoperativan na neko vreme (iako su se 15. avgusta zakleli da se neće odreći solidarnosti oko statusa tokom tronedeljne predizborne kampanje), i mogla bi se smanjiti izlaznost čime bi mandat pobjednika bio oslabljen. Jedan zvaničnik AAK očekuje od glasača da kazne sve stranke u Timu jedinstva, one koje su u vladi posebno, “ne zbog loše vladavine nego zato što nisu postigli nezavisnost”. Nove partije kao što je Dacijska Demokratska liga Dardanije (LDD) i Alijansa za novo Kosovo (AKR) Bedžeta Pacolija mogle bi da padnu u iskušenje da počnu da funkcionišu na osnovu svog ograđivanja od pažljivo razrađenih sporazuma, uključujući i podršku Ahtisarijevom planu.⁵³ Daci je već izjavio da je Tim jedinstva jedino uspeo da “izgubi energiju, vreme i novac”.⁵⁴

Bez obzira da li će se izbori održati u novembru ili odložiti do kraja ove i početka sledeće godine, pregovori o formiranju vlade bi se mogli odužiti do 2008. godine, time još više komplikujući već složen proces o statusu. Međunarodna zajednica bi se tada lako mogla osetiti primoranom da radi sa Skupštinom i vladom sastavljenom od novih aktera koji se ne bi osećali obaveznim da ispune obećanja svojih prethodnika.

⁵² Trenutno izborni sistem nudi glasačima kako na opštim tako i opštinskim izborima da biraju između lista odabranih i rangiranih od strane partiskih vođa. Holkeri iz SRSG UNMIK OSCE Stub su razočarali civilne društvene aktiviste zalažući se za sistem otvorene liste (koji bi pružio glasačima mogućnost da biraju i rangiraju kandidate unutar lista) time što su odlučili da zadrže zatvorene liste na opštim izborima u oktobru 2004. Od tada su lideri UNMIK i OSCE Stuba obavezali glavne političke stranke da bar spomenu uvođenje otvorenih lista. Videti Izveštaj Krizne grupe, *Kosovo posle Haradinaja*, op. cit., pp. 12-13.

⁵³ Razgovor sa Kriznom grupom, Priština, 29. jun 2007.

⁵⁴ “Daci sulmon negociatore, i fajeson per statusin” [Dači napada pregovarače, krivi ih za status], *Koha Ditore*, 18. jul 2007.

B. SRBIJA

1. Bez kompromisa za nezavisnost

Beograd je sve više ubeđen da je konačno dospelo u situaciju u kojoj ne može izgubiti na Kosovu i da je ta pobjeda – definisana kao zadržavanje suvereniteta Srbije – dostižna. Zvaničan stav se nije promenio za sedam godina od Miloševićevog pada i nema indikacija da će se promeniti sa ovom generacijom političara, bez obzira na pritisak koji se vrši. Na specijalnoj sednici parlamenta održanoj 24. jula 2007, usvojena je rezolucija koja pregovaračima iz Srbije ne ostavlja mesto za odstupanje od stava kojim se protive nezavisnosti:

Kosovo i Metohija je neodvojivi deo države Srbije na osnovu postojećih ustavnih i međunarodnih pravnih odkumenata obavezujućih za sve. Suverenitet i teritorijalni integritet Srbije garantuje ne samo Ustav Republike Srbije, već i Povelja Ujedinjenih Nacija, Finalni Dogovor iz Helsinkija i odgovarajuće rezolucije Saveta bezbednosti UN, posebno Rezolucija 1244. Svako rešenje za budući status Kosova i Metohije mora biti zasnovano na ovim osnovnim principima, i u skladu sa odgovarajućim odlukama Saveta bezbednosti UN.⁵⁵

Uprkos tome, na sednici parlamenta 24. jula, Premijer Koštunica izjavio je da međunarodna zajednica treba “pažljivo pogleda i razmotri” predlog Beograda za rešenje statusa Kosova.⁵⁶ Do sada nije priložen formalan ili detaljan plan, ali ministar za Kosovo Slobodan Samardžić pridružio se Koštunici zagonetnim komentarem da “mi nudimo maksimalnu samoupravu za Kosovo i Metohiju”, i naznakama da bi Srbija mogla da dozvoli da neka prerogativi suvereniteta i ovlašćenja budu preneti na

⁵⁵ “Rezolucija o neophodnosti pravednog rešavanja pitanja Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija zasnovanog na međunarodnom pravu”, www.srbija.sr.gov.yu/kosovo-metohija/index.php?id=71576. Ova rezolucija je ponovo primenjena dva prethodna i u sadašnjem Ustavu. Takođe je praćena sve više apokaliptičkim jezikom uticajne Pravoslavne crkve. Patrijarh Pavle je izjavio da će Kosovo uvek ostati “centralna teritorija našeg nacionalnog i religioznog života”, Vilard Pejn, “Crni oblaci se nadvijaju nad Kosovom i Evropom”, *Serbianna*, 29. jun 2007; i da je “bolje da nestanemo kao narod nego da preživimo obeščašćeni”, “Srpska Pravoslavna crkva naglašava važnost Kosova”, RFE/FL Newline, 29. jun 2007. Episkop Amfilohije bio je podjednako apokaliptičan, izjavivši da “oni koji žele da iščupaju srce ovom narodu žele da ga izbrišu sa lica zemlje”. Ibid.

⁵⁶ Tekst Koštuničinog govora, “Novi pregovori o budućem uređenju Kosmeta isključivo pod mandatom SB”, može se naći na www.srbija.sr.gov.yu/vesti/vest.php?id=71533&q=24+jul+2007.

vladu Kosova, podložnu međunarodnom nadzoru, pod uslovom da pokrajina ne dobije nezavisnost.⁵⁷ Nije dao više detalja o tome koliko bi duboka bila dozvoljena derogacija suvereniteta Srbije nad Kosovom, ali ideja prebacivanja neodređene količine vlasti na međunarodnu zajednicu predstavlja novi element u pristupu Beograda. Nejasnost je verovatno bila namerna, kako zbog pregovora koji se bliže, tako i zbog unutrašnjih političkih ciljeva. Početkom avgusta Samardžić je objasnio:

To su ovlašćenja za vođenje ekonomskog, društvenog i kulturnog života, i elementi međunarodnih odnosa za koje nije neophodno imati status međunarodnog pravnog entiteta i podlegati međunarodnom pravu, kao što su regionalna saradnja i saradnja sa međunarodnim finansijskim ustanovama koje pristanu na to ... Kosovo bi funkcionisalo u okviru ovih ovlašćenja bez mešanja od strane Srbije. Ne bi bilo ni traga mešanja Srbije u ta pitanja, ali bi postojao određeni broj ovlašćenja koja bi Srbija zadržala i u koje se Kosovo ne bi mešalo.⁵⁸

Samardžić je rekao da bi Srbija zadržala autoritet po pitanju spoljne politike, čuvanja granica i zaštite srpskih kulturnih spomenika, koje je nazvao "trima najvažnijim" oblastima. Takođe je predložio privremeno međunarodno vojno prisustvo nakon čijeg odlaska bi Kosovo bilo trajno demilitarizovano.

Ministar spoljnih poslova Vuk Jeremić je, pre sastanka sa državnim sekretarom Rajs tokom posete SAD-u 26. i 27. jula, takođe dao naznake onoga što bi Srbija mogla da traži. U intervjuu za *Associated Press* i u govoru u Nacionalnom press klubu, on je predstavio predlog za Kosovo u osam tačaka.⁵⁹ Međutim, to je u suštini bio

skup principa koji označavaju najmanji zajednički imenilac u srpskoj unutrašnjoj politici, bez operativnog jezgra. Jeremić je propratio izlaganje poznatim upozorenjem da bi se demokratija u Srbiji mogla raspasti i Radikalna stranka doći na vlast, u slučaju da Kosovo postane nezavisno.

Jeremićevi komentari jesu razjasnili da je Srbija zainteresovana za to da međunarodna zajednica preuzme odgovornost za povratak srpskih izbeglica na Kosovo, zaštitu srpskih kulturnih spomenika i održavanje mira. Razgovori Krizne grupe u Beogradu daju indikacije da bi se Srbija mogla složiti sa prisustvom međunarodnih bezbednosnih misija, kao što su ona koju EU planira za vladavinu prava i revidirano NATO prisustvo, pod uslovom da oni nisu povezani sa statusom. Komentari koje su dali Samardžić i zamenik premijera Božidar Đelić sugerišu da bi Srbija rado prihvatila da međunarodne finansijske institucije (IFI), kao što su Svetska banka i MMF uspostave direktne odnose sa Kosovom, time oslobađajući Beograd tereta plaćanja duga za koji tvde da je kosovski.⁶⁰ Postoji mogućnost da bi prihvatili učešće kosovskih Albanaca u izborima u Srbiji i u Skupštini Srbije, iako ovo nije toliko izvesno.⁶¹ Većina ovoga nije ništa novo i ne razlikuje se od sadašnje situacije, i nije ni blizu suočavanja sa albanskim insistiranjem na nezavisnosti.⁶²

2. Scenario pobede

Srpska odbrana svoje pozicije na Kosovu počiva na principu teritorijalnog integriteta ovekovečenog u Povelji UN. Koštunica uporno insistira da suverena demokratska zemlja ne može biti lišena petnaest procenata sopstvene teritorije protiv svoje volje. EU i SAD nudile su brojne

⁵⁷Sažet Samardžićev govor, "Nova rezolucija o Kosmetu odrediće okvir za nastavak pregovora o budućem statusu pokrajine" može se naći na sajtu Vlade Srbije na adresi www.srbija.sr.gov.yu/vesti/vest.php?id=71558&q=24+jul+2007.

⁵⁸"Ponuda Albancima: Srbiji granice, Kosovo u MMF-u", *Politika*, 2. avgust 2007.

⁵⁹Osam tačaka, u potpunosti iznetih u govoru, bile su: 1. Konsolidacija demokratije u Srbiji, "najvažnijoj zemlji u regionu", koja bi zahtevala izbegavanje "potencijalno fatalnih neuspeha" u vidu nametanja nezavisnosti na Kosovu; 2. Ubrzana integracija Zapadnog Balkana u Evropsku Uniju i Evro-Atlantske strukture; 3. Očuvanje međunarodno priznatih granica Srbije; 4. Najšira moguća autonomija za Kosovo "potpuno neometana od strane Beograda"; 5. Međunarodno zagarantovana ljudska prava i prava manjina za sve ljude na Kosovu i stvaranje uslova za povratak više od 200000 nasilno iseljenih osoba, većinom Srba; 6. Sveobuhvatni pokušaji pomirenja između Srba i Albanaca; 7. Međunarodna garancija za kulturno i versko nasleđe na Kosovu; 8. Bezuslovno obavezivanje na trajan i održiv mir.

Za intervju, videti "U SAD-u, srpski Ministar spoljnih poslova predlaže okvir za nove, neograničene pregovore o Kosovu", *Associated Press*, 27. jul 2007; takođe "Srbija vidi nadu za dogovor o Kosovu", *BBC News*, 1. avgust 2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6927080.stm>.

⁶⁰Za Samardžićeve komentare, videti "Ponuda Albancima: Srbiji granice, Kosovo u MMF-u", *Politika*, 2. avgust 2007. Đelić je citiran u "Skidanje s grbace", *Kurir*, 6. avgust 2007.

⁶¹Sredinom jula 2007, odgovarajući na pitanje postavljeno na konferenciji u Madridu, Jeremić je izjavio da bi davanje kosovskim Albancima predstavnika u vladi Srbije "imalo efekat seizmičkog šoka na srpskoj političkoj sceni, naš odgovor na to pitanje je 'da'". "Da za Albance u srpskom Parlamentu", *B92*, 18. jul 2007. Kasniji komentari srpske štampe otkrili su duboku nevericu u ovu načelnu ponudu; videti, na primer, "Nerealno učešće Albanaca u vlasti", *Blic*, 20. jul 2007.

⁶²Nema naznaka da su beogradski političari pokušali da formulišu ozbiljan plan za integraciju Albanaca u srpski politički, društveni ili ekonomski život. To bi izazvalo ozbiljne rizike po Koštuničinu vladu.

ustupke,⁶³ neprekidna parada posetilaca prošla je kroz Beograd noseći pozitivne poruke da bi se ojačali prozapadni elementi i ohrabrilu bar nesigurno “ne” za Kosovo.⁶⁴ Uprkos tome, stav vlade je postao još oštriji.

Iako je Koštuničin koalicioni partner, predsednik Tadić, orjentisan ka EU, šalje pomirljivije poruke SAD-u i ne oseća se prijatno zbog uticaja koji Rusija dobija u Srbiji, on je otvoreno podržao rezoluciju od 24. jula. Tadić smatra da mu je potrebna Koštuničina pomoć da bi pobedio na skorašnjim predsedničkim izborima i njegov stav o Kosovu Koštunica neutrališe svojom sposobnošću da manipuliše nacionalističkom parlamentarnom većinom nezavisno od većine vladajuće koalicije.⁶⁵ Koštunica i njegova stranka, DSS, kontrolišu kompletnu politiku o Kosovu kroz Ministarstvo za Kosovo koje su stvorili da bi ovaj portfelj stavili van domašaja ministarstva spoljnih poslova koje vodi DS.

Beograd je vešto iskoristio ustupke i dodvoravanje Zapada u svoju korist i više ne smatra da deluju iz slabosti. Iskoristio je razlike u EU, lobirajući Slovačku, Rumuniju, Grčku i Španiju. Srpski nacionalisti tumače ustupke Zapada kao oslobađanje od krivice, dok vlada koristi svoj sve više “evropski” imidž da pokuša da ubedi zemlje članice EU u razumnost svoje pozicije. Koštunica je čak pokušao da iskoristi obrnuto uslovljavanje, predstavljajući nastavak pregovora o Stabilizaciji i Pridruživanju kao priliku da EU bude konstruktivnija po pitanju Kosova.⁶⁶

⁶³Tokom prethodni deset meseci ovi ustupci su uključivali: produžavanje pregovora vezanih za Ahtisarijev plan da bi se prilagodilo izborima u Srbiji; žmurenje pred Srbijimim nezakonitim usvajanjem novog ustava; nuđenje članstva u NATO Partnerstvu za mir iako Srbija nije uspeła da ispuni sve zahteve; popuštanje politike EU o uslovljenosti Hagom; povoljan izveštaj od strane tužioca MKSJ; nastavak finansijske pomoći od strane SAD-a iako preduslov za ovo, hvatanje organizatora masakra u Srebrenici 1995. godine, Ratka Mladića, nije ispunjen; pregovori o viznim olakšicama; povoljan izveštaj od strane reportera Evropskog Parlamenta; i ponovno uspostavljanje pregovora o Stabilizaciji i pridruživanju, iako je Mladić i dalje na slobodi, navodno u Srbiji.

⁶⁴ Posotoji nada da ako unutrašnja politika sprečava bilo koju srpsku vladu da se formalno složi sa nezavisnošću Kosova, da bi ipak bilo moguće da bi vlada koja se zalaže za integraciju u evropske i trans-atlantske institucije bila zadovoljna samo primedbama forme radi na dogovor koji štiti interese srpske manjine na Kosovu i o kojem je već pregovarano.

⁶⁵Videti Brifing Krizne grupe broj 46, *Nova vlada Srbije: okretanje od Evrope*, 31. maj 2007.

⁶⁶“Nastavak pregovora je takođe najbolja prilika da Evropska Unija pokaže poštovanje prema Srbiji u duhu punih i pravih partnerskih odnosa i jasno podrži suverenitet i teritorijalni integritet naše zemlje, a sa ovim i napore Srbije za dostizanje

Beograd je siguran u svoj pristup pitanju Kosova između ostalog i zato što izgleda kao da EU šalje izmešane signale. Istovremeno sa podsećanjem Beograda da podržavaju Ahtisarijev plan, Brisel je pohvalio referendum o Srbiji o novom ustavu u kom se polaže večno pravo na Kosovo u preambuli. U julu 2007, Komesar za proširenje Ren je rekao da će Srbija na duže staze biti procenjivana prema svom usvajanju “konstruktivnog stava i realističnog pristupa” u predstojećim pregovorima sa Prištinom.⁶⁷ Kušner iz Francuske i predsednik komisije Baroso rekli su Beogradu da mora da razreši odnose sa Kosovom pre nego što postanu član EU.⁶⁸ Međutim, EU nije primenila bilo kakav otvoren pritisak nad Beogradom da popusti u svojim stavovima. Oni su prećutno sugerisali da će Srbija na kraju morati da bira između Kosova i Evrope, a ako izabere Kosovo neće dobiti ni jedno ni drugo, ali su izbegavali da insistiraju na tome u slučaju da dobiju pogrešan odgovor. Jeremić je ponovio Koštuničine reči kada je izjavio:

Neki su slali poruke Srbiji da bira između Evrope i Kosova... Ovo je nemoguć izbor i najblaže rečeno nepristojna ponuda u Evropi dvadeset prvog veka. Pitam se šta bi bilo kad bi od kosovskih Albanaca bilo zatraženo da biraju između Evrope i nezavisnosti.⁶⁹

Iskoristivši podele unutar EU i podršku Rusije u Savetu bezbednosti, Beograd sada sebe vidi kao očitog pobednika. Oni se nadaju da će neuspeh u rešavanju statusa u kratkom roku dovesti do pogoršanja situacije na terenu koja će izazvati unilateralnu akciju od strane političara kosovskih Albanaca ili bandi, što bi ojačalo međunarodnu poziciju Srbije.

Beograd smatra nove pregovore prilikom, ne toliko za diplomatski napredak koliko za još odlaganja. Samardžić je izjavio da “pre početka pregovora, Kontakt-grupa mora da se dogovori oko mnogih stvari koje se tiču procedure...oko forme, dinamike, osnovnih

kompromisa o budućem statusu Kosova kroz obnovljene pregovore, u skladu sa Poveljom UN”. *VIP Daily News Report*, 8. jun 2007.

⁶⁷Obraćanje Evropskom Parlamentu, 11. jul 2007.

⁶⁸ Baroso je podvukao tvrdnju na sastanku GAERC (Veće za opšta pitanja i spoljne poslove EU, ministri inostranih poslova): Neće moći da postoji uloga za Srbiju u EU ako ne saraduje oko rešenja za Kosovo”, intervju u *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 23. jul 2007. Videti takođe Ivana Šekularac, “Nema ulaska Srbije u EU bez dogovora o Kosovu – Francuska”, *Reuters*, 12. jul 2007.

⁶⁹ *VIP Daily News Report*, 30. jul 2007. Koštunica je takođe upotrebio termin “neprijatna ponuda” 16. jula kada je govorio o porukama koje su poslali zvaničnici EU. “Ponuda je ovakva: ako želite Evropu, možete da zaboravite na Kosovo; ako želite Kosovo, možete da zaboravite na Evropu. Stvari se ne mogu tako postavljati. To je nepristojna ponuda”.

stavova i principa”, dodajući da Beograd neće početi dok pravila ne budu potvrđena od strane Saveta bezbednosti i Kontakt-grupe. “Ne vidim da će to [dogovor oko pravila] biti lako i brzo postignuto i mislim da će ove rasprave trajati još dugo”. Pregovori, rekao je, moraju biti direktni i pod nadzorom UN-a, čiji bi početak trebalo da bude obeležen deklaracijom. Beograd, dodao je, ne smatra naizmeničnu diplomatiju koju su započeli trojka EU, SAD-a i Rusije za zvanični deo procesa.⁷⁰ Iako je Rusija dala preliminarni pristanak na rok za izveštaj koji je Ban Ki-mun odredio za 10. decembar, njihov predstavnik u trojci Aleksandar Botsan-Karčenko je naznačio da Moskva podržava ovaj pristup i prihvata argument Srbije da Ahtisarijev plan ne bi trebalo da predstavlja polaznu tačku za nove pregovore.⁷¹

Srbija se neće osećati obaveznom da učini značajnije ustupke, i ne postoji unutrašnji politički konsenzus za to. Čak ni ponuda kosovskih Albanaca da teritorija severno od reke Ibar koja je naseljena Srbima dobije formalnu autonomiju u okviru nezavisnog Kosova ne može privoleti Beograd da prihvati nezavisnost Kosova. Ako Priština proglasi nezavisnost bez odobrenja Saveta bezbednosti i bez obzira na nivo podrške Zapada, Beograd računa da može zadržati svoja prava na suverenitetom nad celim Kosovom pod okriljem 1244, otvorenije demonstrira kontrolu koju su već uspostavili na sevu, da obeleži ostatak Kosova kao secesionistički i okriivi Albance za praktičnu podelu, istovremeno ostavljajući međunarodnu zajednicu sa dugotrajnim zamrznutim konfliktom. Mogli bi čak i smatrati da će kada se stvari smire EU ponuditi ubrzanje stupanja u uniju kao kompenzaciju za gubitak ostatka Kosova.

C. RUSIJA

Veći deo dosadašnje diplomatije je bio zasnovan na pretpostavci da Rusija na kraju neće ugroziti svoje odnose sa Zapadom zbog Kosova. Analiza sadašnje ruske unutrašnje političke dinamike i spoljni politički proračuni, međutim, sugerišu da Moskva nema mnogo da izgubi protivljenjem SAD-u i EU po pitanju Kosova, i da ne postoji mnogo realističnih stvari koje im mogu biti ponuđene da bi pristali na nezavisnost. Uvereni su da im energetske resursi daju više uticaja u EU nego obrnuto, dok nesuglasice sa SAD-om oko projektilskog odbrambenog štita i najavljeno ukidanje sporazuma o konvencionalnom naoružanju naznačavaju spremnost da se prihvate teški odnosi sa Vašingtonom.

U očima Rusije, pristup Kosovu kao jedinstvenom slučaju koji ne bi predstavljao presedan za bilo koji drugi entitet sa aspiracijama ka nezavisnošću oduvek je bio politički nerealan i zakonski neprihvatljiv. Protivljenje odobrenju nezavisnosti Kosova od strane Saveta bezbednosti uprkos protivljenju Beograda je makar delom zasnovano na zabrinutosti da će ovo doneti ohrabrenje aspiracijama nekih ruskih entiteta – zabrinutost koju dele neki članovi EU imajući u vidu očekivanja nekih od njihovih regiona. Dok ruski zvaničnici javno govore samo o zamrznutim konfliktima u Južnom Kavkazu i Moldaviji, privatno ne poriču da su trenutno zaokupljeni i situacijom na Južnom Kavkazu. Moskva vidi prednosti u primoravanju SAD i Evrope da zaobiđu UN ako žele da postignu nezavisnost Kosova, time još više umanjujući njihove multilateralističke akreditivne i istovremeno povećavajući svoje. Ako bi nezavisnost Kosova bila postignuta bez sankcija od strane UN, mogli bi iskoristiti presedan, ako bi želeli da opravdaju unilateralnu podršku odmetnutih entiteta Gruzije i Moldavije.

Rusija je postepeno pojačavala svoju retoričku podršku Srbiji i principu teritorijalnog integriteta. Viši zvaničnici su se sve učestalije sastajali i izražavali solidarnosti sa srpskim zvaničnicima. Raniji komentari Ruskih diplomata da “Rusija nije protiv nezavisnosti Kosova” i da Srbija treba da predstavi nove predloge,⁷² više se ne čuju. Umesto toga, stari predlozi Beograda nazivaju se “razumnim”.⁷³

Početak godine jedan ruski diplomata tvrdio je da Moskva nema nikakvih interesa na Balkanu.⁷⁴ Ovo više nije tako. Predsednik Putin je nazvao “prirodnim to što se ponovo oživljena Rusija vraća tamo”.⁷⁵ Pitanje Kosova privlači Srbiju bliže Moskvi. Premijer Koštunica je ponudio Rusiji povoljan tretman u programu privatizacije u Srbiji. Iako je je kasnije odustao od toga i zamenik premijera Đelić to porekao,⁷⁶ “unutra, Rusi su sve više i više privučeni”.⁷⁷ Koštunica je kasnije izjavio da je u interesu Srbije da privuče ruske investitore za veće projekte.⁷⁸ Predsednik Putin bio je centralna figura na konferenciji za energetiku u Zagrebu 24. juna, gde je

⁷⁰ “Ponuda Albancima: Srbiji granice, Kosovo u MMF-u”, *Politika*, 2. avgust 2007.

⁷¹ “Ahtisarijev plan nije osnova”, B92, 8. avgust 2007.

⁷² Intervju sa Kriznom grupom, Ruske diplomate, 1. jun 2006 i 12. februar 2007.

⁷³ Izaslanik Rusije u trojci Aleksandar Botsan-Karčenko, citat iz “Harčenko: Pregovori bi mogli početi naredne nedelje”, B92, 3. avgust 2007.

⁷⁴ Intervju sa Kriznom grupom, 12. februar 2007.

⁷⁵ Primedba iznesena na regionalnoj konferenciji za energetiku u Zagrebu, 24. jun. Videti “Novo bojno polje”, *The Economist*, 12. jul 2007.

⁷⁶ Videti “Rusi nisu favoriti”, *Vecernje Novosti*, 29. jun 2007.

⁷⁷ Milan Pajević, beogradski analitičar, obraćanje na konferenciji, Pariz, 20. jul 2007.

⁷⁸ *VIP Daily News Report*, No. 3637, 23. jul 2007.

izložio okvire plana Rusije da izgradi dva cevovoda i postane glavni snabdevač regiona gasom,⁷⁹ dok je ruska televizija izveštavala da su zvaničnici EU sedeli sa strane, "ne bez zavisti".⁸⁰

Rusija vidi SAD kao glavnog antagonistu u Evropi ali postoji naznaka konkurencije sa EU za uticajem na Balkanu. U junu 2007. Komesar Ren je upozorio Srbiju: "Treba se plašiti čak i kada grlite velikog prijateljski raspoloženog medveda da vas ne uguši".⁸¹ Međutim, odbacivanje Ahtisarijevog plana, kog je EU podržala, od strane Rusije i Putinovo insistiranje 27. jula da se "mir u Evropi može graditi samo uz teritorijalni integritet suverenih država",⁸² podrivaju kontrolu EU nad onim što su smatrali svojim neosporanim prirodnim prostorom.⁸³

Sa predsedničkim izborima zakazanim za mart 2008. i Putinovom onemogućenošću ustavom da se ponovo kandiduje, kontrolisani konflikt sa Zapadom i negovanje mentaliteta opsadnog nacionalizma su opcije koje bi trenutnom vodstvu mogle da omoguće politički prostor da preurede stvari prema svojim potrebama.⁸⁴ Na kraju, Moskva izgleda da je spremna da iskoristi svoj uticaj u podložnim pograničnim područjima da ometa širenje EU i NATO ka istoku. Zavisnost Srbije od Kosova je čini lakim instrumentom, potreba drugih balkanskih zemalja za ruskim gasom ih čini ranjivim.⁸⁵

Ukratko, iako Rusija još uvek nije prikazala svoj krajnji cilj, čak ga možda ni interno nije spoznala, postoje dokazi koji ukazuju da oni vide mnogostruke spoljno političke prednosti u davanju Srbiji ako ne blanko, onda makar pozamašnjog čeka kojim bi se omela rezolucija o

konfliktu na Kosovu zasnovana na Ahtisarijevom planu. Njihov stav takođe deluje dosledno iskazima unutrašnjeg porasta poverenja u stvaranje posebnog sistema vrednosti koji bi prevazišao evropske norme za koje se zalažu od kraja Hladnog rata. Ništa od ovoga ne deluje dobro po određivanje zajedničkog operativnog stava sa EU i SAD u predstojećim mesecima.

D. EVROPSKA UNIJA

EU je najveći dobročinitelj na Kosovu i mogućnost njegovog uspeha na posletku mu pruža fokus na energiju koja će mu biti potrebna kao nezavisnoj državi. Brisel je već prećutno prebacio dosije o Kosovu na Glavni direktorat za proširenje evropske komisije, sa deset zvaničnika koji rade na njemu. Komisija je inkorporirala osnove UN-ovog programa upravljanja na Kosovu u Akcioni plan evropskog partnerstva, čiji napredak revidira svakog kvartala zajedno sa privremenom vladom. Spremni su da prošire EU delegaciju u Prištini na 80 članova do kraja 2008. godine.

Savet sekretarijata se sprema da sprovede misije ICO/EUSR i vladavine prava, sa skoro 2000 članova osoblja, koje bi nadgledale prve godine uslovne nezavisnosti Kosova. Odsustvo roka za finalni status, međutim, značilo je zapostavljanje planiranja i starije osoblje počinje da se preobraća. "Teško je ostati optimističan i zadržati veru u budućnost duže od devet meseci", rekao je zvaničnik EU.⁸⁶

Do kraja jula 2007. EU je računala na SAD i Rusiju da ostvare dogovor oko postizanja omogućavanja rezolucije Saveta bezbednosti koju smatraju neophodnom da bi se krenulo napred sa Ahtisarijevim planom. Pošto je Rusija odbacila treći nacrt rezolucije, na sastanku iministara inostranih poslova EU u Briselu 21. juna ponovo je potvrđeno da unilateralno proglašenje nezavisnosti neće biti podržano. Jedan zvaničnik ponovio je ovu poruku u Prištini: "Unilateralna akcija, ili drugo neodgovorno ponašanje od strane Kosova, bi oduzelo svu dobru volju koja im je pružena i postignuta u međuvremenu. Ne bi vam pomoglo u prevazilaženju prepreka ali bi stvorilo mnogo, mnogo novih prepreka".⁸⁷

Nade da će novi dogovor proizaći iz sastanka Buša i Putina u Kenebunkportu 1. i 2. jula su izneverene. Umesto toga, planirana primena SAD-ovog vojnog odbrambenog štita u Poljskoj i Češkoj Republici koji su dominirali diskusijom, zajedeno sa Putinovom ranijom

⁷⁹RTR televizijske vesti, 24. jun 2007.

⁸⁰RTR večernje vesti, 24. jun 2007.

⁸¹Endru Retman, "Srbija ima za cilj da bude 'kandidat' za EU u 2008. godini", *EU observer*, 13. jun 2007.

⁸²Komentari izneti na ceremoniji akreditovanja novih ambasadora, uključujući i srpskog, u Moskvi. "Putin: Evropski mir zasnovan na međunarodnom pravu", B92, 27. jul 2007.

⁸³Na sastanku EU u Solunu 21. juna 2003, EU je predočila izgleda za članstvo svim zemljama Zapadnog Balkana.

⁸⁴Bivši vršilac dužnosti premijera Jegor Gaidar nagovestio je da bi Putin iskoristio nezavisnost Kosova kao izgovor za započinjanje rata sa Gruzijom i ovaj konflikt bi zauzvrat bio iskorišćen kao opravdanje za njegovu treću uzastopnu kandidaturu u martu 2008, što trenutno nije dozvoljeno ruskim ustavom. "The Complete Albats", radijski intervju, *Ekho Moskvy*, 17. jun 2007.

⁸⁵U izjavi za medije 25. juna 2007, predsednik Makedonije Crvenkovski poredio je navode da ga je van glavnih tokova regionalne konferencije za energetiku u Zagrebu prethodnog dana Putin savetovao da ne bude toliko otvoreno u prilog Ahtisarijevom planu. Videti "Putin nije želeo da Makedonija promeni svoj stav", *Macedonia Daily*, 27. jun 2007.

⁸⁶ Intervju sa Kriznom grupom, Priština, 15. jun 2007.

⁸⁷Stefan Lehne, konferencija za novinare u Prištini, 21. jun 2007.

pretnjom da će ponovo usmeriti nuklearne projekte na evropske gradove, ponovo su uspostavili imidž Evrope kao strateške šahovske table, umesto moćnog političkog aktera samog po sebi.

Pošto je metod Saveta bezbednosti UN propao, zvaničnici EU su nerado počeli da sve jasnije stavljaju do znanja da je “Kosovo isključivo pitanje Evrope”,⁸⁸ zato što “njegova stabilnost ima direktan uticaj na stabilnost Balkana i stabilnost EU”,⁸⁹ kao i da “ni Rusija ni Sjedinjene države nisu toliko pod direktnim uticajem onoga što se dešava na Balkanu, kao što smo mi Evropljani”.⁹⁰ Međutim, ponekad nekoherentne političke pozicije još uvek ne potvrđuju ovu tvrdnju. Zaključci Saveta EU od 18. juna “podvukli su potrebu za brzim iznalaženjem rešenja za pitanje statusa Kosova”, ali su ministri spoljnih poslova tri dana kasnije raspravljali da li da podrže četvoromesečnu ili šestomesečnu pauzu. Pretnja Rusije vetom u Savetu bezbednosti takođe bi mogla da pomeri ravnotežu u politici EU sa podrške Ahtisarijevom planu na obuzdavanje nestrpljenja kosovskih Albanaca. Proglašenje nezavisnosti pre nego što je kritična masa zemalja UN spremna da prizna ovaj status, moglo bi da zadrži Kosovo van Brisela na duži period, istovremeno stvarajući pravne poteškoće Komisiji da održi makar i sadašnji nivo pomoći i praćenja mehanizma Stabilizacije i Pridruživanja.

Ministar Portugala u Savetu Evrope Manuel Lobo Antunes, koji je trenutno na čelu šestomesečnog, naizmeničnog mandata, dao je makar naznaku da će EU dati prioritet unutrašnjem jedinstvu nad jednoglasnim ishodom na Kosovu, izjavivši u junu: “Glavni prioritet je da svi delujemo zajedno, u istom pravcu”.⁹¹ U slučaju da EU kao celina ne bude u mogućnosti da prizna nezavisnost Kosova bez blagoslova Saveta bezbednosti, što je vrlo verovatno, čak i posle nesuđenih četvoromesečnih pregovora, francuski zvaničnici veruju da bi bar dvadeset od 27 zemalja članica bilo spremno da to učini.⁹² Međutim, ovo je u najboljem slučaju samo nagađanje i političari imaju različite procene trenutne situacije. Jedna procena navodi da bi čak dva od četiri

člana EU Petorke – Nemačka i Italija – oklevali.⁹³ Prema drugoj proceni, aluzije na nezvaničnu anketu među političarima u Lisabonu sredinom jula naznačile su da bi velika većina bila spremna na akciju, što predstavlja veliki pomak u odnosu na period od tri meseca ranije kada je samo njih pet imalo ovaj stav.⁹⁴

Jedan deo država članica EU, uključujući Slovačku, Grčku, Kipar, Rumuniju i Španiju, međutim, očigledno saosećaju sa pozicijom Srbije i sprečili su otvoreno uspostavljanje uslovne nezavisnosti. Umesto toga, na nekoliko sednica Saveta Evrope jednostavno je ponovljena podrška Ahtisarijevom “Sveobuhvatnom predlogu”, istovremeno ne spominjući njegov mnogo eksplicitniji Izveštaj. Španija (sa Katalonijom i Baskijom), Kipar (sa svojom nepriznatom Turskom Republikom Severni Kipar) i Rumunija i Slovačka (sa svojim mađarskim manjinama) pokazuju različite stepene zabrinutosti zbog uticaja koje bi priznanje nezavisnosti Kosova moglo da ima unutar njihovih granica. Rumunija, sused Srbije, ima sa njom zajedničku Pravoslavnu kulturu, kao i Grčka i Kipar. U međuvremenu, zastoj u Savetu bezbednosti pokazao je nedostatak odlučnosti EU.⁹⁵

Krajem juna, portparolka šefa za spoljnu politiku EU Havijera Solane Kristina Galjak, izjavila je da “ako Rusi nastave da govore ‘ne’, mi možemo sami da donesemo odluku”.⁹⁶ Ruski ambasador u Srbiji nazvao je njen komentar neukusnim, insistirajući da “Kosovo nije Evropsko, već međunarodno pitanje, ... i konačna odluka će biti doneta od strane Saveta bezbednosti”.⁹⁷ Obaveza EU prema sistemu UN je jaka, ali Rusija sama blokira ono što komesar Ren naziva “efektivnim i odgovornim multilateralizmom”.⁹⁸ Zvaničnici EU sve više veruju da Moskva ovo radi da bi Kosovo na kraju eksplodiralo u lice EU i NATO-u.⁹⁹ Kosovo zaista može da postane pitanje EU ako ona tako odluči. Investiranje EU u Kosovo u vidu osoblja i sredstava je bez konkurencije. Trupe njenih država članica dominiraju KFOR-om. Za razliku od ovoga, SAD želi da se isključi, a Rusija ne doprinosi ni na koji način. Međutim, ako EU namerava

⁸⁸ Komesar Ren, obraćanje Evropskom Parlamentu, Strazbur, 11. jul 2007.

⁸⁹ Portparol Šefa za spoljnu politiku EU Solane, Kristina Galjak, citirana od strane Nikolasa Vuda i Dena Bilefskog, “EU suočena sa dilemom ako Rusija ne popusti u vezi sa Kosovom”, *The New York Times*, 28. jun 2007.

⁹⁰ Ren, op. cit.

⁹¹ “Portugal insistira na jedinstvu EU po pitanju Kosova”, B92, 28. jun 2007. Portugalnije usredsređen na Balkan i resavanje kosovskog problema nije prioritet za tu zemlju. Sestomesečno predsedavanje Slovenije nosi nova obećanja: ona zeli nezavisno Kosovo, znacajan je kosovski investitor id ala je 600 članova KFOR-u sto cini jednu desetinu ukupnog broja.

⁹² Razgovor Krizne grupe, Pariz, 20. jul 2007.

⁹³ Razgovor Krizne grupe, Pariz, 19. jul 2007.

⁹⁴ Razgovor Krizne grupe, Pariz, 20. jul, 2007.

⁹⁵ Jedan francuski diplomata zali sto Zapad nije ranije zapretio unilateralnim priznavanjem kosovske nezavisnosti kako bi odvratio Rusiju od veta u SB: “Wbili smo isovise podeljeni da bismo primenili takvu taktiku”. Razgovor Krizne grupe, Pariz, 20. jul 2007.

⁹⁶ Galjak, op. cit. Ovo je ponovila i za srpski dnevni list *Vecernje Novosti*, 3. jul 2007.

⁹⁷ Intervju, *Politika*, 6. jul 2007.

⁹⁸ Ren, op. cit.

⁹⁹ Razgovori sa Kriznom grupom, Brisel, Beč, Berlin, maj-jun 2007.

da bude vođa, moraće da učvrsti svoju odlučnost i dogovori se oko jasnog plana akcije.

E. NATO

NATO, koji ima 16000 vojnika na Kosovu, muče sopstvene muke. Ako Savet bezbednosti to odobri, ova sila bi promenila ime iz `KFOR` u `Međunarodno vojno prisustvo` (IMP) i dodali bi element obuke, da bi se izgradile planirane Bezbednosne snage Kosova. Takođe bi bili potrebni tehnički dogovori koji određuju saradnu na terenu između IMP i EU misija ICO/EUSR.¹⁰⁰

Međutim, ako NATO ne dobije mandat od Saveta bezbednosti i Kosovo proglasi nezavisnost van okvura UN, bez dokumenta koji bi zamenio UNSCR 1244, imali bi zakonski problem da ostanu na Kosovu. Neki evropski ministri spoljnih poslova iskazuju uverenje da bi SAD mogle da izgube sve komplikacije¹⁰¹ ali ako UNMIK ode, i svih 26 zemalja ne priznaju Kosovo, Savet NATO-a, koji funkcioniše po principu jednoglasnosti, može da ima poteškoća u prihvatanju poziva od strane prištinskih vlasti. Mogla bi biti osnovana koalicija voljnih, ali postavilo bi se pitanje da li bi mogli da koriste kapacitete NATO-a.

Ovo nisu teoretska pitanja zato što postoji realna mogućnost da bi se javila potreba za efektivnom međunarodnom silom koja bi se bavila pitanjima bezbednosti kao posledicom eventualnog scenarija nezavisnosti. Postoji mogućnost da bi bilo makar manjih protesta srpske manjine, posebno na severu, kao što su blokade puteva, možda i uz pomoć “dobrovoljaca” iz Srbije. Ovo bi, ako ne bi bilo brzo sprečeno, ušančilo praktičnu podelu. NATO poseduje jedinu održivu silu koja bi mogla da izvede ovaj zadatak, ali da li bi se države koje imaju vojnike u misiji složile? Neki od njih bi se mogli povući, posebno ako bi zakonska baza za misiju bila stavljena pod pitanje. Kosovski Albanci imaju veru u kontingent SAD-a, ali da li bi Vašington, na pragu svojih nacionalnih izbora, bio spreman da “bude umešan u još jednu bezbednosnu situaciju koja bi mogla da se pogorša, gde bi njihovi vojnici bili izloženi velikim rizicima?”¹⁰²

¹⁰⁰ Turska, član NATO-a, bi mogla stati na put prihvatanju takvih dogovora ako bi želeli da iskoriste svoje pravo na veta nad planovima NATO-a da utiče na težak proces pristupanja u koji je trenutno uključena sa EU.

¹⁰¹ Razgovori sa Kriznom grupom, francuski zvaničnik, Pariz, 19. jul 2007.

¹⁰² Vilijam Montgomeri, “Deset nezgodnih činjenica o Kosovu”, B92, 6. avgust 2007. Autor je bivši ambasador SAD-a u Srbiji.

Ako bi se određeni broj vojnika nacija uključenih u KFOR povukao posle proglašenja nezavisnosti Kosova, sramota za NATO i posledice po njegovo jedinstvo bi mogle biti još štetnije nego direktan uticaj na bezbednost na Kosovu. Bilo bi mudro preduzeti mere da se smanje izgledi za ovo time što bi odmah započela rekonfiguracija KFOR-a. Trebalo bi primeniti tihi diplomatiju sa učesnicima koji vreovatno neće priznati Kosovo – Španijom, Grčkom, Rumunijom i Slovačkom – da bi njihove trupe do kraja godine bile zamenjene trupama onih zemalja koje bi bile spremne da učestvuju, kao što su Francuska, Belgija, Danska, SAD i Nemačka, koje čine glavnu potporu misije severno od Ibra.

F. SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

SAD su u svom insistiranju na relativno brzom rešenju o statusu i podršci stava kosovskih Albanaca znatno nametljiviji nego EU, u tolikoj meri da je izjava ambasadora SAD u Srbiji Majkla Polata izazvala Koštuničin komentar da se sada vodi nova bitka nad Kosovom, “ovoga puta između Srbije i Sjedinjenih Država”.¹⁰³ Uprkos tome, Vašington nije voljan da učini ispunjavanje iznova iznošenih obećanja kosovskim Albancima centralnim delom svojih odnosa sa Rusijom, i kroz prećutno priznanje da je Kosovo na posletku pitanje Evrope, okleva da samostalno krene dalje.

SAD su stajale po strani dok je EU razrađivala post-statusne misije koje bi nadgledale primenu Ahtisarijevog plana, ali njihove diplomate su u više navrata od maja 2007 uznemirile svoje kolege iz Evrope, pretivši da nametnu glasanje i veto Rusije u Savetu bezbednosti. Bušova administracija frustrirana je zbog opreznosti Evropljana; Evropljani se plaše da bi brzopletost SAD-a mogla da otkrije podele među njima. Do sada je proces otkrio smanjenje sposobnosti SAD-a da predvodi svoje saveznike.

Time što su eksplicitno izjavili da će priznati nezavisnost Kosova i približivši se određivanju datuma kada će to i da urade, SAD se više identifikovala sa stremljenjima Prištine nego njihovi evropski partneri. Viši zvaničnici SAD-a su počeli javno da pričaju o potrebi da se ispune obećanja data kosovskim Albancima.¹⁰⁴ Nijedna evropska vlada ne govori na ovaj način; neki su izjavili da će priznati nezavisnost, i većina njih poziva na primenu Ahtisarijevog plana, ali za razliku od SAD-a još uvek Prištini daju utisak da bi mogli pristati na neku od alternativa.

¹⁰³ *VIP Daily News Report*, 29. jun 2007.

¹⁰⁴ Državni Podsekretar Nikolas Burns, BBC World “Hardtalk”, 16. jul 2007.

Kosovski Albanci se oslanjaju na nadu da će SAD na posletku delovati i trgnuti EU iz njene paralize. Sredinom maja 2007, međutim, bili su razočarani kada je zvaničnik SAD-a povukao očekivanu podršku bilateralnom priznanju nezavisnosti ako bi put preko UN propao.¹⁰⁵ Njihovo raspoloženje se opet popravilo kada je 10. juna predsednik Buš posetio Albaniju i iznova eksplicitno potvrdio da će SAD priznati nezavisnu državu:

Sekretarka Rajs će se veoma trudili ne bismo li postigli dogovor. Ako ne uspemo, moraćemo da krenemo u akciju...moramo pokušati da pronađemo način gde bi svi rekli da je to ipak dobra ideja. Ako završite u poziciji gde to nije moguće, u nekom trenutku u budućnosti, više pre nego kasnije, morate reći da je bilo dosta, Kosovo je nezavisno.¹⁰⁶

Posle ovoga, zvaničnici SAD-a su počeli da razmišljaju o datumu.¹⁰⁷ U obraćanju za BBC 16. jula, državni podsekretar Nikolas Berns je izjavio da će SAD priznati nezavisnost Kosova pre kraja 2007. godine. Međutim, kao i u slučaju Saveta bezbednosti, SAD su odstupile od ovoga priklanjajući se EU. Državni Sekretar Rajs je 23. jula uveravala kosovski Tim jedinstva da će nezavisnost uslediti u nekom trenutku posle pregovora pod nadzorom Kontakt grupe, ali nije odredila datum.¹⁰⁸ Francuske diplomate su objasnile: "Mi se slažemo sa Nikom Burnsom, ali smo obazriviji što se tiče određivanja datuma".¹⁰⁹ Drugi je izjavio da "besmislica odrediti datum...[ali] je izvesno da će Francuska priznati Kosovo".¹¹⁰

Čini se da su SAD uznemirene zbog sve većeg samopouzdanja Rusije. Pre Samita G8, zvaničnici su pokušali da ubede Moskvu da odstupi, govoreći da će oni biti krivi ako izbije nasilje kao posledica sputavanja Ahtisarijevog plana. Ovo nije uspeo, i Vašington se ne čini spremnim da menja bilo šta za nezavisnost Kosova. Odgovarajući nedostatak pažnje na sastanku Buša i Putina u Kenebunkportu kojim su dominirali veseli pecaroški izleti i razgovori o planu za izgradnju predviđenog vojnog štita u Poljskoj i Češkoj Republici, naznaka su mesta koje Kosovo zauzima među prioritetima SAD-a. Predsednik Buš će i dalje želeći da ispuni obećanje dato kosovskim Albancima, ali će SAD sada želeći da sačeka bar do isteka četiri meseca novih pregovora, i onda da deluje tek pošto većina zemalja EU bude spremna da učini isto.

¹⁰⁵ Na konferenciji u Briselu 28. aprila 2007, pomoćnik državne sekretarke SAD Danijel Frid je rekao, "Kosovo će biti nezavisno sa ili bez rezolucije Ujedinjenih nacija". "Verbeke: Bez krajnjeg roka za odluku", B92, 29. april 2007. Šesnaestog maja je citiran da je rekao, "mi ne vidimo nikakve prednosti u delovanju van Saveta bezbednosti, vidimo samo loše strane u svakom pogledu". "Visoki diplomata SAD-a: Vašington neće delovati unilateralno po pitanju nezavisnosti Kosova, ima za cilj da sarađuje sa svojim partnerima u UN", *Associated Press*, 16. maj 2007.

¹⁰⁶ "Predsednik Buš učestvuje na zajedničkoj konferenciji za štampu sa Premijerom Albanije Berišom", Tirana, 10. jun 2007 godine, videti U.S. Department of State, www.state.gov/p/eur/rls/rm/86260.htm.

¹⁰⁷ "Reuters: Xhorxh Bush do te caktoje nje date te fundit per pavaresine e Kosoves" [Reuters: Džordž Buš će odrediti rok za nezavisnost Kosova], *Zeri*, 16. jun 2007.

¹⁰⁸ Premijer Čeku, u intervjuu datom za "Jeta ne Kosove" televizijsku emisiju na RTK/BIRN, 27. jul 2007. Videti www.bim.eu.com/en/96/10/3746/ for the transcript.

¹⁰⁹ Razgovori sa Kriznom grupom, Pariz, 19. jul 2007.

¹¹⁰ Razgovori sa Kriznom grupom, Pariz, 20. jul 2007.

IV. ALTERNATIVNI PLANovi AKCIJE

A. BRZO REŠENJE

Bilo bi moguće nametnuti odluku u Savetu bezbednosti ranije tokom leta, iako bi ona bila negativna zato što bi bio stavljen veto na rezoluciju i postalo bi jasno da svetsko međunarodno telo neće razrešiti problem Kosova. Neki tvrde da bi Zapad trebalo da traži takvo otkrivanje da bi počelo da ističe vreme do alternativnog rešenja, radije nego da čekaju da to postane neophodno zbog haosa nastalog usled nereda na terenu na Kosovu. Jasno pružanje većinske podrške uslovnoj nezavisnosti Kosova u Savetu moglo je pružiti onima koji to podržavaju moralni autoritet da kasnije nastave sa donošenjem odluka u EU. SAD je bio u iskušenju, a nekoliko evropskih ambasadora u Savetu bezbednosti je bilo razočarano što njihove prestonice nisu krenule ovim putem.¹¹¹

Taj momenat je prošao sa odlukom da se pauziraju naponi da se dobije rezolucija Saveta koja omogućava primenu Ahtisarijevog plana, i da se u naredna četiri meseca nastavi sa razmišljanjem i pregovorima između Beograda i Prištine. Taj momenat se verovatno neće vratiti. Ako zagovarači uslovne nezavisnosti u nekom trenutku odluče da nastave dalje, shvatiće da je manje skupo i manje vremena oduzima da to urade bez povratka u Njujork po zvaničnu potvrdu da je put u Savetu bezbednosti blokiran. Izazivanje veta na ovaj način ne bi rešilo problem Kosova i verovatno bi srozalo kredibilitet Saveta a samim tim i njegovu sposobnost da razreši druge konflikte i krize. Francuska bi posebno bila nevoljna da prizna Kosovo pošto bi drugi stalni član Saveta bezbednosti uložio veto.¹¹²

B. POSTUPNOST

Još uvek postoji mogućnost da SAD i EU prihvate da nezavisnost Kosova ne može biti postignuta u kratkom roku bez cene, i da se odluče da Savet bezbednosti odredi nove misije EU i NATO pod Rezolucijom 1244, uz priznanje da suverenitet Srbije nad pokrajinom ostaje. Ovo je na proleće bilo ponuđeno Savetu i moglo bi biti ponovo ponuđeno. Postoji nada da bi na terenu prvenstveno misije EU mogle da prošire raspon kosovskih institucija, dok bi se diplomate u Njujorku

malo po malo oslobađale od 1244. Kosovski Albanci bi bili duboko razočarani i očekuje se da bi smatrali nove misije samo varijacijom UNMIK-a, entiteta koji je prema rečima lokalnog zvaničnika EU "na održavanju života...Mi dajemo savete o politici organizaciji koja je na izdahu".¹¹³ Sami zvaničnici UNMIK-a priznaju da ih lokalci sada jedva tolerišu, i više ne služe nikakvoj korisnoj svrsi.¹¹⁴

Prijem koji bi stoga EU mogla da očekuje bio bi neprijateljski, možda i nasilan. Povrh toga, postupnost, bez datuma ili izvesnog ishoda, bi lako mogao da pređe u zamrzavanje. Postoje ovakvi konflikti, na primer na Kavkazu. Međutim, postoji razlog za verovanje da je Kosovo suviše održivo i suviše blizu srcu Evrope da bi se to ovde desilo.

C. PODELA ILI DRUGI USTUPCI SRPSKOJ MANJINI

Niko ne veruje da će novi pregovori koje su EU, SAD i Rusija predvideli između Beograda i Prištine doneti uzajamno dogovoreno rešenje u bilo kom vremenskom okviru. Stavovi su im previše različiti. Uprkos tome, iako su njeni vodeći članovi ponovo izrazili podršku Ahtisarijevom planu, Petorka nije potpuno isključila mogućnost kompromisa, potajno se nadajući da će Rusija popustiti i da će Beograd biti zadovoljan sa nekoliko zaslađivača i dati blago "ne", pa da Savet bezbednosti može da primeni novo izuzeće.

Kontrola nad delovima teritorije Kosova naseljenim Srbima bila bi cena takvog kompromisa. Bivši ruski premijer Jevgenij Primakov nagovestio je da bi Rusija prihvatila podelu.¹¹⁵ Moskva bi mogla da krene ovim putem, bilo kroz pregovore, ili što je još verovatnije, kroz prećutno prihvatanje akcije na terenu, cene za

¹¹³ Razgovori sa Kriznom grupom, Priština, 15. jun 2007.

¹¹⁴ Razgovori sa Kriznom grupom, Priština, maj i jun 2007.

¹¹⁵ Primakov je nagovestio da podela možda ne bi bila duž Ibra, nego bi takođe uključivala i srpske zajednice, crkve i manastire južno od te granice: "Ono što ću sada reći u nekim krugovima nije popularno. Međutim, u takvom nesrećnom slučaju ne bi postojala druga opcija nego da se Kosovo i Metohija podeli. Za sad je teško reći kako bi granica mogla da izgleda. Navodno bi Srbija zadržala delove Kosova naseljene Srbima gde postoje pravoslavne crkve. Ovu podelu bi još više oravnala (da ponovimo, kao krajnja opcija, ako se ne postigne nikakav kompromis), pošto je sigurnost srpske populacije jedan od glavnih regionalnih prioriteta....Pristanak uključenih strana – Srba i Kosovara – je obavezan uslov za bilo kakvu podelu Kosova i Metohije". "Pomeranje Kosova sa mrtve tačke", op. cit. Primakov je takođe citiran u "Primakov: podela Kosmeta ako pregovori propadnu", *Politika*, 2. jul 2007.

¹¹¹ Razgovori sa Kriznom grupom, Njujork, jul 2007.

¹¹² Razgovori sa Kriznom grupom, francuske diplomate, januar i jul 2007. "Bolje bez rezolucije nego da Zapad poništi veto Rusije. Na drugim poljima bismo platili preveliku cenu. Ne želimo da podrivamo čitav sistem UN-a radi Kosova", izjavio je francuski zvaničnik.

rezoluciju Saveta bezbednosti koja na neki način prihvata nezavisnost Kosova. Kao što je ranije navedeno, francuski zvaničnik Kušner je u julu 2007. nagovestio da princip bez podele nije obavezno svetinja, i pomoćnik državnog sekretara SAD Frid naizgled je uradio isto, što je uznemirilo kosovske Albance.¹¹⁶ Posle početnih pokušaja Trojke da ponovo otvore pregovore između Beograda i Prištine, predstavnik EU, Wolfgang Išinger iz Nemačke u štampi je citiran kako ne isključuje podelu: “rešenje za ovo sve komplikovanije pitanje, rekao je, uključuje ‘sve opcije. Ako žele da pristanu na jednu od opcija, to je u redu što se nas tiče’, rekao je”.¹¹⁷

Međutim, u ovom trenutku nije čak izvesno ni da li bi Beograd platio cenu – prihvatanje nezavisnosti Kosova – kao naknadu za podelu. Oni su uvereni da se stvari kreću njima u prilog, i da mogu da dobiju bar praktičnu realnost podele istovremeno ne popustivši.

EU i SAD su u prošlosti više puta odbijali podelu, i Krizna grupa je upozorila na opasnosti podele, kako za unutrašnju bezbednost Kosova (Srbi u enklavama južno od reke Ibar bi bili pod pritiskom da odu) tako i regionalnu bezbednost (postojao bi rizik otvaranja pitanja nekih drugih granica duž grubih etničkih podela).¹¹⁸ Suočeni sa podelom, kosovska većina bi mogla ponovo da se zainteresuje za panalbanizam koji bi privlačio sunarodnike u južnoj Srbiji i Makedoniji. Albanci iz Preševske doline u južnoj Srbiji zahtevali su ujedinjenje sa Kosovom u slučaju da Srbija zadrži teritoriju severno od reke Ibar.¹¹⁹ Makedonski Albanci, koji su tokom 2001. i 2002. godine vodili pobunu, mogli bi ponovo da dovedu u pitanje njihov sadašnji status i proglase Tetovo

kao južnu prestonicu Kosova.¹²⁰ Panalbanizam bi takođe mogao da počne da privlači pažnju u Crnoj Gori i Albaniji.

Prekranje granica duž etničkih podela na teritoriji bivše Jugoslavije, međutim, ne bi obavezno ostala samo briga Albanaca. Iako je poslanica u srpskom Parlamentu Ivana Dulić-Marković nedavno izjavila da Kosovo i Bosna nisu povezani, Koštunica povremeno nagoveštava eventualno ujedinjenje sa Republikom Srpskom (RS), a izjave premijera RS Milorada Dodika tokom prošle godine o mogućem referendumu podigle su političku temperaturu.¹²¹ Postoji veliki potencijal da ideologije o “Velikoj Srbiji” i “Velikoj Albaniji” procvetaju pothranjene podelom Kosova.

Zbog svega ovoga, podelu bi trebalo i dalje odlučno odbijati. Uprkos ovome, Petorka bi mogla pasti u iskušenje da proba da još više razblaži zajedničku administraciju. Dodatni ustupci, posebno oni koji se tiču statusa severnog Kosova, bi čak mogli biti od koristi ako bi Kosovo došlo do nezavisnosti bez odobrenja Saveta bezbednosti. Ahtisarijev plan je zahtevao da Albanska većina odobri Srpskoj manjini jako decentralizovano opštinsko samoupravljanje i prihvati ograničenu ulogu vlade Srbije u podršci tim opštinama. Ovi ustupci očigledno nisu bili zadovoljavajući za Beograd, i što Kosovo ima manje multilateralnog legitimiteta, to su lokalni Srbi i Beograd ohrabreniji da ugroze EU i NATO severno od Ibra.

Misije EU ICO i vladavine prava koje bi došle na Kosovo posle proglašenja nezavisnosti bile bi suočene sa čudnim, možda i neprijateljskim okruženjem na severu Kosova naseljenom Srbima. Kosovska policijska služba bi se tamo mogla raspasti i Beograd bi mogao da se odvaži i ponovo aktivira svoju vojnu silu koja se, iako nepriznata, već duže vremena nalazi severno od Ibra, da bi zaštitila Srbe i istovremeno podvukla svoj suverenitet nad Kosovom pod okriljem 1244.¹²² EU, pa čak i NATO

¹¹⁶ Za Kušnera, videti Odeljak III A 2 iznad. Voditelj kosovskog televizijskog političkog tok-šoua u kom je Fried gostovao početkom jula 2007, protumačio je ovu nespornost da se da jasno “ne” za podelu (umesto toga, Fried je govorio o negativnim stranama ovoga) kao slabljenje stava SAD. Videti Adriatik Kelmendi, “Bernard Kouchner – kasneci i ndarjes?!” [Bernar Kušner – vesnik podele?!], *Koha Ditore*, 13. jul 2007; videti takođe transkripte intervjua sa Friedom, štampani 11-12. jula u istom časopisu.

¹¹⁷ “EU pritiska rivale na Kosovu da se dogovore”, op. cit. Išinger je citiran da je dodao: “Urgiramo obe strane da razmišljaju van okvira. Ako obe strane ponove svoje ustaljene pozicije, postoji mala šansa za kompromis i premošćavanje razlika”. U obraćanju i jednima i drugima, izaslanik je takođe rekao, “približavanje EU, njihovo pridruživanje vrednostima i ustavnim uverenjima Evropske Unije zavisi od njihove sposobnosti da postignu dogovor. U nedostatku takvog dogovora vrata Evrope neće biti otvorena u toj meri u kojoj bi svi u ovom regionu želeli da budu”.

¹¹⁸ Videti Izveštaj Krizne grupe, *Kosovo: Nema dobre alternative za Ahtisarijev plan*, op. cit.

¹¹⁹ Međutim, sami nisu izrazili planove da se dignu na oružje. Razgovori sa Kriznom grupom, Preševo i Bujanovac, 27. jul 2007.

¹²⁰ Tu pobunu je poveo makedonska NOV. Fazli Velju, lider grupe veterana NOV-a je u poslednjih nekolikonedelja cesto citiran dok porucuje da bi lako moga da okupi na hiljade boraca da pomognu Kosovu. (“Makednoski Albanci spremni da pomognu Kosovu”, *BIRN*, 10. jul 2007).

¹²¹ Dodik je pomenuo da bi moglo da dodje do referenduma koji bi potvrdio drzavnost RS kao entiteta u sastavu Bosne, a ne referenduma o nezavisnosti. Razgovor Krizne grupe, Milorad Dodik, februar 2007. Videti i “RS ne podrzava unilateralizam”, *Glas javnosti*, 6 July 2007; “RS i Kosovo nisu isto”, *Kurir*, 18 July 2007; “Dodik: Pravo na referendum”, *Beta*, 27 May 2006; i “Kostunica: RS deo porodice”, *Nacional*, 31. januar 2003.

¹²² Videti Izveštaj Krizne grupe za Evropu broj 165, *Premošćavanje jaza u Kosovskoj Mitrovici*, 13. septembar 2005,

bi imali poteškoća da održe formalnu severnu granicu i suzbiju otvorene demonstracije kontrole od strane Srbije. Petorka bi usled toga želela da zna da li bi ponovno definisanje statusa opština sa većinski srpskim stanovništvom moglo da smanji otpor Beograda.

Revizija Ahtisarijevih mera bi mogla da ima više oblika. Opštine u centralnom i južnom Kosovu bi mogle da postanu još manje povezane sa centralnom vlašću Kosova, pa čak i da dobiju zvaničnu međunarodnu zaštitu, dok bi nove misije EU ICO/EUSR posredovale između njih i Prištine.¹²³ Četiri većinski srpske opštine severno od reke Ibar – Leposavić, Zubin Potok, Zvečan i planirana opština Severna Mitrovica – mogle bi se formalno ujediniti u autonomnu regiju, uživajući sopstvena prava. Međutim, i pri ovakvim merama postoje rizici. Formalna autonomija severnog Kosova bi sama po sebi mogla da posluži kao usputna stanica ka podeli. Povrh toga, čak i razmišljanje o takvim idejama bi moglo da izazove nepredvidive reakcije među Kosovskim Albancima, koji veruju da su već učinili sve ustupke. Ne bi bilo mudro od strane Petorke da ohrabruje Prištinu da krene dalje u pravcu ovakve formalne autonomije, osim u malo verovatnom slučaju da Beograd pristane na nezavisnost po tu cenu.

V. PLAN AKCIJE

Šanse da će Savet bezbednosti ili novi pregovori između strana doneti rešenje konflikta na Kosovu ili da će konflikt biti zamrznut na duži period su vrlo male ili nikakve, te EU i SAD moraju da se dogovore o novom pravcu koji će slediti. Prvenstveno treba da se dogovore među sobom da je od presudnog značaja rešiti konačni status Kosova kroz dovođenje entiteta do rane, uslovne nezavisnosti. Još uvek postoji oklevanje u preduzimanju neophodnih teških koraka zato što, u širem pogledu na stvari, Srbija, da ne govorimo o Rusiji, ima veću težinu nego Kosovo. Odnosi sa ove dve sile će zavistiti od mnogih faktora, ne samo od Kosova. U međuvremenu, problem Kosova je postao najbitniji izazov za bezbednost u Evropi.

U bezbednosnoj strategiji koju je usvojila u decembru 2003, EU je priznala da bi nova podela na teritoriji bivše Jugoslavije ugrozila njenu stabilnost, ne najmanje zbog velikog pritiska usled pojave izbeglica i mreža organizovanog kriminala.¹²⁴ Ako Kosovo eksplodira zbog pogrešnog vođenja pitanja o nezavisnosti Kosova, rizici po region bi uključivali poništavanje osam godina ulaganja međunarodnih resursa i prestiža posvećenog okončanju krize; duh etničkih konflikata bi ponovo bio oslobođen sa posledicama koje bi mogle da obuhvataju gubitak domova za 60 procenata kosovskih Srba koji žive u enklavama južno od Ibra; Beograd bi mogao ponovo da aktivira cilj pridruživanja Republike Srpske Srbiji; srpske paravojne formacije bi mogle pokušati da izbace Albance iz Preševa i Bujanovca; makedonski Albanci bi se mogli dići na oružje ne bi li povećali teritoriju koju kontolišu i pripojili se Kosovu; i crnogorski Albanci bi mogli da pokušaju da se pripoje Kosovu.

Nisu svi ovi scenariji podjednako verovatni, ali bi individualni i zajednički naponi da se oni spreče i kontrolišu vratio Balkan i, neizbežno, Zapadnu i Centralnu Evropu u situaciju sličnu sablasnoj situaciji koja je preovlađivala pred raspad Jugoslavije. Ništa drugo ne zaokuplja toliko pažnje EU i stimuliše razlike između njenih država članica (i možda i razlike između EU i SAD). EU je s pravom zaključila 2003. godine da “kredibilitet naše spoljne politike zavisi od konsolidacije naših dostignuća [na Balkanu]...[M]i treba da budemo spremni da delujemo pre nego što kriza nastane”.¹²⁵

pp. 26-27, za diskusiju o prisustvu Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUP).

¹²³ Tokom pregovora sa Ahtisarijem Beograd je tražio stvaranje srpskog entiteta unutar Kosova, sličnog Republici Srpskoj u Bosni. Ovo je odbijeno i od strane EU i Ahtisarija. “Nista od entiteta?”, *Vecernje Novosti*, 29. mart 2006. Videti takođe “EU protiv entiteta”, *Vecernje Novosti*, 20. februar 2006, i “Amandmani pregovaračkog tima Republike Srbije na Sveobuhvatni predlog za rešavanje statusa Kosova”, 2. mart 2007.

¹²⁴ “Sigurna Evropa u boljem svetu”, Evropska bezbednosna strategija, usvojena od strane čelnika država i vlada na Savetu Evrope, Brisel, 12. decembar 2003.

¹²⁵ Ibid.

Onda kada Kosovo bude prihvaćeno kao evropski bezbednosni prioritet, postaće lakše identifikovati ostale ključne elemente, kao što su:

Vremenska ograničenja. Rusija želi nastavak otvorenih pregovora između Beograda i Prištine. Srbija izgleda namerava da se izvuče iz planiranih novih pregovora, i pre toga razgovora o formi i agendi, da bi u beskonačnost odlagali stvari i možda više od svega, povećali šanse da će iznervirani kosovski Albanci napraviti ishitren potez. Petorka ne treba da upadne u ovu zamku. Treba da budu fleksibilni po pitanju modaliteta, ali i da insistiraju na tome da je poseta Trojke Beogradu 9. avgusta 2007. godine obeležila početak pregovora koji moraju da budu završeni najkasnije do Ban Ki-Munovog roka za izveštaj 10. decembra.¹²⁶ Treba jasno predočiti da će u nedostatku dogovora biti spremni da deluju prema Ahtisarijevom planu i uslovnoj nezavisnosti. Čak i ovaj rok je čudan, pošto znači da će se izbori na Kosovu održati tokom diplomatske faze.

Biće značajno razjasniti kosovskim Albancima kakav je plan, uključujući i onaj za period po isteku 120 dana, da ne bi bili u iskušenju da preduzmu kontra-produktivne unilateralne mere. Francuski ministar spoljnih poslova je 13. jula na Kosovu izjavio da će ako se Beograd i Priština ne dogovore oko rešenja tokom četiri meseca, biti primenjen Ahtisarijev plan. Državna sekretarka SAD-a Rajs izjavila je prištinskom Timu jedinstva da će nezavisnost uslediti posle pregovora.¹²⁷ Za vreme priprema Trojke za prvu posetu Beogradu, na pitanje kada se može očekivati rešenje za pitanje statusa, član Trojke iz SAD-a Višner je odgovorio: "nadam se tokom vremena koje nam je dato u periodu do 10. decembra. Što se tiče SAD-a, u tom trenutku ćemo krenuti napred. Dovoljno vremena je potrošeno. Potrebna nam je izvesnost".¹²⁸ Ove poruke bi bilo dobro ponoviti.

Korišćenje perioda od 120 dana. Krizna grupa je u ranijem izveštaju podržala pauzu u insistiranju na rezoluciji Saveta bezbednosti da bi se omogućili diplomatski pokušaji naizgled slični onome što se sada odvija. Ovo je bilo sa namerom da se ustanove okvirni ustupci i mere za spasavanje reputacije da bi se omogućilo prihvatanje smislene rezolucije Saveta bezbednosti od strane Rusije.¹²⁹ Namere Beograda i Moskve za ovu

diplomatsku pauzu su više ambiciozne i manje bezazlene. Mala je verovatnoća da će se u ova četiri meseca iznaći sporazum koji premošćava jaz između Beograda i Prištine ili uklanja rusku pretnju ulaganja veta na konstruktivnu rezoluciju Saveta bezbednosti. Stoga treba napraviti stratešku odluku da bi se dao prioritet pokušajima da se izgradi podrška za primenu Ahtisarijevog plana i uslovne nezavisnosti.

Petorka bi trebalo da ohrabri delegaciju Kosova da istraži spremnost Beogradskih diplomata da prihvate nezavisnost ako bi im bilo ponuđeno više u smislu srpske manjine, ali treba i poštovati obećanja koja je Petorka dala Prištini: da pregovori neće biti iskorišćeni za nagovaranje Prištine da pregazi svoju crvenu liniju. Iznad svega, ovaj period se ne sme smatrati za još jedno sredstvo za kupovinu vremena koji će na posletku samo vratiti učesnike na njihove startne pozicije.

Fleksibilnost. Odsustvo odobrenja Saveta bezbednosti za Ahtisarijev plan i uslovnu nezavisnost stvara mnoštvo problema, ne najmanji od kojih su pravna osnova i vreme povlačenja UNMIK-a, gde bi nove EU i NATO misije ili druge *ad hoc* varijacije zamenile UNMIK i KFOR, kao i koordinacija između ovih entiteta. Međutim, gde postoji politička volja, uvek postoji i način. To može biti ostvareno kada SAD i EU donesu čvrstu odluku da to mora biti učinjeno, čak i ako to zahteva kreativno institucionalno razmišljanje.

U svakom slučaju, Sekretarijat UN i Generalni sekretar Ban Ki-Mun moraće da snose deo tereta ovih neophodnih odluka, najverovatnije uprkos protivljenju Rusije. Ključni mehanizam koji bi trebalo razviti između UN i EU je način za uspostavljanje Misije vladavine prava (ESDP misija ili njen *ad hoc* ekvivalent) pre nego što stupi na snagu proglašenje nezavisnosti Kosova. Mnogo toga bi moglo biti izgrađeno unutar postojeće strukture UNMIK policije, uz promenu komandne strukture u predviđenom roku.¹³⁰

Nedostatak mandata Saveta bezbednosti bi doveo u pitanje formalna izvršna ovlašćenja predviđena u Ahtisarijevom planu za misije ICO/SRSG i vladavine prava, posebno ako se njihova primena i/ili nastavak rada zasniva na pozivu od strane vlade Kosova. Ovo ne mora da bude nedostatak: blaži međunarodni uticaj koji predviđa obuku i nadgledanje umesto moći zakonske intervencije mogao bi da ubrza sazrevanje institucija na Kosovu; neformalni aparat sličan ICO-u formiran od strane ambasada SAD-a i voljnih država članica EU

¹²⁶ SAD insistira na limitu od 120 dana. Frenk Višner je izjavio za kosovski *Express* da su pregovori određeni na 120 dana tako da ne treba očekivati beskonačne pregovore". "Novi pregovori o Kosovu moraju doneti brzo rešenje – SAD", *Reuters*, 25. jul 2007.

¹²⁷ Premijer Čeku, *Jeta ne Kosove* intervju, op. cit.

¹²⁸ "Kosovo: Odluka o konačnom statusu do decembra", RFE/RL, 7. avgust 2007.

¹²⁹ Izveštaj Krizne grupe, *Nema dobre alternative za Ahtisarijev plan*, op. cit.

¹³⁰ "Mogli bismo to da uradimo", izjavio je viši zvaničnik UNMIK-a. Razgovori sa Kriznom grupom, Priština, 6. avgust 2007.

takođe bi mogli da izvrše uticaj kao njegovi formalni ekvivalenti.¹³¹

Formiranje podrške EU za priznavanje nezavisnosti Kosova van Saveta bezbednosti. Francuski Predsednik Sarkozy, sa svojim predlogom za G8, je autor "tajm-auta" za razmišljanje i nove pregovore Prištine i Beograda. Iako Francuska još uvek gaji nadu da se može postići dogovor između dve strane, oni vide tih 120 dana prvenstveno kao oruđe za pokazivanje još ne potpuno ubeđenim ili uključenim članicama EU da je učinjeno sve, i da EU mora da deluje.¹³² Francuska takođe želi da pokaže onima koji se kolebaju iz prve ruke posledice koje nosi stav Rusije u Savetu bezbednosti po bezbednost na Balkanu. Kušner je nagovestio javni izazov ponašanju Rusije kada je 24. jula govorio o "brutalnoj" intervenciji Moskve "u pitanjima koja su se nama činila rešenim, zato što nam je mir draži od rata, i rat se tamo odvijao zajedno sa svom patnjom, a mi smo uspostavili mir".¹³³

Evropski članovi Petorke – Nemačka, Francuska, Velika Britanija i Italija – bi trebalo da preuzmu vođstvo u okupljanju što je više moguće država članica koje su spremne da priznaju Kosovo na osnovu Ahtisarijevog plana, u isto vreme nudeći državama članicama koje oklevaju način da ne učestvuju u tome, ako je to apsolutno neophodno, bez sprečavanja primene misija EU i NATO. Oni bi trebalo da se uključe u intenzivne pregovore sa svojim kolegama iz skeptičnih država članica i da im objasne posledice nerazjašnjene situacije na Kosovu – ili što je još gore nove bezbednosne krize – po Balkan i po EU, uključujući i sposobnost EU da bude definisana kao globalni politički faktor.

Ovo će potrajati jedno vreme. Vlade država EU koje podržavaju nezavisnost Kosova bi trebalo da počnu odmah da hvataju zalet time što bi individualno i javno izrazili potrebu za akcijom ne kasnije od decembra 2007, kada se završe novi pregovori Beograda i Prištine, kao i volju, u odsustvu rezolucije Saveta bezbednosti, da se preduzme akcija na osnovu poziva od strane vlade u Prištini (u zavisnosti od datuma izbora bilo sadašnje vlade ili njenog naslednika) u vezi sa proglašenjem nezavisnosti.

Priznavanje Kosova od strane EU bloka bi bilo idealno, ali je ono verovatno neostvarivo u odsustvu rezolucije

Saveta bezbednosti. Čak i ako sve države članice ne budu spremne odmah da priznaju Kosovo, EU bi trebalo da bude spremna da preuzme kolektivnu odgovornost za primenu misija ICO/EUSR i vladavine prava, na osnovu poziva od strane Prištine, i da reaguju na situaciju koja bi inače predstavljala ozbiljnu pretnju stabilnosti Evrope. Savet za opšta pitanja i spoljne poslove EU (GAERC, ministri spoljnih poslova) može da usvoji zajednički plan akcije koji odobrava primenu ovih misija bez podrške glasova svih članova usled procedure "konstruktivne uzdržanosti" opisane u članu 23 Sporazuma EU;¹³⁴ druga opcija je da određeni broj država članica mogu da upotrebe unapređenu saradnju odobrenu u članu 27 a-d, koja bi im omogućila širu primenu mehanizama EU nego kada bi bila organizovana koalicija voljnih van okvira Brisela. Nove misije bi trebalo da budu u mogućnosti da obavljaju svoj posao bez nepotrebnih komplikacija dokle god značajan deo članova EU priznaje Kosovo.

Petorka takođe treba da razmotri i dva najgora moguća scenarija: da EU ostane toliko podeljena da pokušaji ostvarenja njenih misija na Kosovu postanu nemogući; i da vlada Kosova izgubi strpljenje za međunarodne napore i objavi nekoordinisanu, unilateralnu nezavisnost. U prvom slučaju SAD i voljne države članice bi verovatno mogle na svojim ramenima da iznesu ovaj teret, kao neformalna koalicija. Oni bi imali prednost u vidu činjenice da bi osoblje iz SAD-a i otprilike dvadeset zemalja članica EU mogli biti kandidati za formiranje većine napora UNMIK-a za vladavinu prava, i očekuje se da administracija UN učini sve u njihovoj moći da bi omogućila predaju dužnosti.¹³⁵ Javile bi se ozbiljne dileme oko održivosti *ad hoc* misije, čije bi održavanje bilo skupo po učesnike bez pristupa budžetu EU i širem rasponu osoblja, čak iako bi se smanjio njihov broj, na

¹³¹ SAD i druge kancelarije za saradnju u Prištini bile su efikasnije u uticanju na vođe kosovskih Albanaca nego UNMIK, uprkos svoj njegovoj formalnoj moći.

¹³² Razgovori Krizne grupe sa francuskim zvaničnicima, Pristina i Pariz, jul 2007.

¹³³ Razgovori Krizne grupe, viši zvaničnici, Pariz, 20. jul 2007. Kušnerova konferencija za štampu sa ministrom spoljnih poslova Slovačke, Kubisom, Pariz, 24. jul 2007.

¹³⁴ Iz člana 23 Sporazuma o Evropskoj Uniji: "Odluke po ovom pitanju će biti donošene kroz jednoglasnost Saveta. Uzdržanost od strane lično prisutnih članova ili članova predstavljenih na drugi način neće sprečiti usvajanje ovakvih odluka. Kada su uzdržani od glasanja, svaki član Saveta može formalno da se izjasni u skladu sa ovim podparagrafom. U tom slučaju oni neće biti prinuđeni da primene odluku, ali će prihvatiti da je odluka obavezujuća za Uniju. U duhu uzajamne solidarnosti, uključene države članice uzdržace se od bilo kakve akcije koja bi mogla da dovede do sukoba ili spreči akciju Unije zasnovanu na toj odluci i druge države članice će poštovati taj stav. Ako članice Saveta koje se ovako izjašnjavaju čine više od jedne trećine važećih glasova u skladu sa članom 205(2) Sporazuma o uspostavljanju Evropske zajednice, odluka neće biti usvojena". Glavni skeptici EU ne uspevaju da ostvare trećinu od ukupno 345 glasova (Španija 27 glasova, Rumunija 14, Grčka 12t, Slovačka 7, Kipar 4).

¹³⁵ Razgovori sa Kriznom grupom, međunarodni zvaničnici, Priština, 1-6. avgusta 2007.

primer putem otpuštanja 400 vojnika za slučaj nemira koje je EU planirala da pošalje radi obezbeđivanja saradnje između KPS i NATO misije.

S operativne strane, mogla bi da postoji još veća potreba za intervencijom takve neformalne koalicije koja bi predupredila ili bar značajno umanjila regionalnu bezbednosnu krizu u slučaju nekoordinisanog proglašenja nezavisnosti. Pitanje održivosti misije bi bilo slično, međutim, dok bi nezavisno Kosovo koje je predstavljalo centar rasprave koja je paralizovala EU od strane mnogih bilo posmatrano kao provokativno ponašanje, i ostalo bi bez izgleda za udruživanje i podršku od strane organizacije na duže vreme.

Koraci u Prištini. Zapadne diplomate treba da obuzdaju kosovske Albance od unilateralne akcije koja bi bila kontraproduktivna, da ih uvere da je uslovna nezavisnost na putu i nateraju ih da efektivnije rade na pripremanju za nezavisnost. Prva stvar bi mogla biti da ubede Skupštinu Kosova da usvoji rezoluciju kojom se odriču nekoordinisane, prerane nezavisnosti i istovremeno izražavaju podršku Ahtisarijevom planu i određuju korake koje treba preduzeti da bi se postigao cilj.

Rezolucija i prpratne izjave političkih vođa i međunarodnih zvaničnika mogla bi pokazati nameru Skupštine da se u sadašnjem trenutku koncentriše na praktičan rad koji bi već u početku mandata nove vlade koja će biti oformljena posle izbora omogućila nezavisnost, posebno na usvajanje što većeg dela paketa državotvornog zakonodavstva predviđenog Ahtisarijevim planom ubrzo po završetku novih pregovora sa Beogradom u prvoj polovini decembra, kako bi nezavisnost stupila na snagu posle dodatnog tranzicionog perioda od 120 dana kog je Ahtisari odredio (u aprilu ili maju 2008. godine).

Usvajanje ovakve rezolucije, uz otvorenu podršku Zapada, uverilo bi Kosovske Albance da je njihov cilj na dohvata ruke i na taj način doprinelo održavanju niske političke temperature i fokusiranju na veće praktične izazove koje očekuju državu u predizbornoj kampanji, uključujući zdravstvo, obrazovanje, saobraćaj i slična osnovna pitanja vladavine. Tranzicioni period bi omogućio da UNMIK blagovremeno ode i da vlada (opet, u zavisnosti od datuma izbora sadašnja vlada ili njen naslednik) pozovu EU i NATO da preuzmu svoja nova zaduženja i da obe organizacije to i učine.

Odlaganja iz Njujorka su imala uticaj na ceo proces planiranja tranzicije u Prištini, tako da će biti potrebno dosta praktičnog rada da bi Ahtisarijev paket državotvornih zakona bio spreman na vreme. Radne grupe su pripremale ustav, druge zakone i akcioni plan, ali su zvaničnici SAD i EU do nedavno zahtevali da pripreme budu tihe u iščekivanju rezolucije Saveta

bezbednosti. Šačice zvaničnika Kosova i međunarodnih zvaničnika koje su obavljale većinu posla su postale umorne i obeshrabrene, prvo najviše zato što su to posmatrali kao vežbu popunjavanja formulara kakvim su se Standardi za Kosovo UN-a u velikoj meri i pokazali da jesu.¹³⁶ Mora im se podići nivo energije jasnim mandatima i rokovima.

Tim za planiranje ICO/EUSR se već uključuje u praktičnu razradu Ahtisarijevog predloga. Na primer, aktivno su radili na odlukama o budućim državnim simbolima sa šefom kancelarije za vezu SAD-a. Poštujući zahtev Ahtisarijevog plana za pažljivom obavezom zaštite verskih i kulturnih spomenika, planeri su uložili veto na ideju vlade Kosova da izgradi autoput do Crne Gore koji bi prolazio kroz zaštićenu zonu Manastira Dečani.

Zvaničnici EU bi sada trebalo da počnu da zahtevaju i proveravaju svo zakonodavstvo koje je predložio Ahtisari. Tim za planiranje ICO/EUSR je dovoljno proširen da bi ovo uradio, i pružio bi osećaj podrške i hitnosti Kosovskim Albancima, kao i pokazao nevoljnim zemljama članicama raspon obaveza koje su već preduzete.¹³⁷ Sekretarijat Saveta EU bi mogao ići još dalje, postavivši svog Međunarodnog civilnog predstavnika (čelnika ICO) i određivši ga sada kao EUSR na Kosovu i uvesti neophodne nove zvaničnike da bi se potpomogla priprema novih državotvornih zakona. Kada izbori budu održani i nova vlada zauzme svoje mesto, treba preduzeti detaljno udruženo planiranje za pitanja policije i bezbednosti.

Kosovska policijska služba (KPS) i lokalni antikorupcijski zvaničnici su zabrinuti da će dugo povlačenje UNMIK-a ugroziti njihov rad i integritet, i sa nestrpljenjem iščekuju da Misija EU za vladavinu prava što pre počne da doprinosi.¹³⁸ Političke hijerarhije i grupe Kosovskih Albanaca, kako kažu, osećaju priliku da se uspnu iznad policije usled popuštanja nadzora od strane UNMIK-a, gde pojedini međunarodni zvaničnici rade na sopstvenim planovima, a neki čak blokiraju ili ometaju istrage. Takođe žele novu metlu pomoću koje bi se obračunali sa sudijama i tužiocima koje smatraju kompromitovanim ili nesposobnim, i koji često uništavaju plodove istražnog rada policije.¹³⁹ Slično tome, Carinska služba takođe iščekuje susret sa misijom

¹³⁶Razgovor Krizne grupe, međunarodni zvaničnik, Priština, jun 2007.

¹³⁷ Krajem jula 2007, planeri ICO/EUSR su čak otvorili kancelariju u Mitrovici da bi radili na integraciji teritorije severno od Ibra u nezavisno Kosovo.

¹³⁸ Razgovori sa Kriznom grupom, Priština, jun-jul 2007.

¹³⁹ Razgovori Krizne grupe, zvaničnik KPS, Priština, jun 2007. Zvaničnici nove antikorupcijske agencije nisu dobili odgovor od tužilaca za većinu od 80 slučajeva koliko su podneli od februara 2007. Razgovori Krizne grupe, Priština, 9. jul 2007.

vladavine prava. Dok će sprovođenje morati da sačeka poziv od strane nove vlade tokom tranzicionog perioda posle proglašenja i priznavanja nezavisnosti, rana preliminarna koordinacija bi opet stimulisala i državotvorni proces u Prištini i veće razumevanje nove uloge EU u prestonicama država članica.¹⁴⁰

Koraci u Njujorku. Sekretarijat UN je podržao Ahtisarijev plan i želi da ukine UNMIK i bude od pomoći na druge načine uprkos zastoju u Savetu bezbednosti. Petorka bi trebalo da razmisli o tome da ih pozove na jedan ili više svojih sastanaka ne bi li pospešila koordinaciju i trebalo bi vrlo tiho da saraduje sa njima tokom narednih nekoliko meseci ne bi li ih ohrabрили da podrže – ili bar da ne spreče – pojačane napore na Kosovu da se pripremi Ahtisarijevo državotvorno zakonodavstvo. Takođe bi trebalo da pokušaju ubediti Sekretarijat da pripremi Generalnog Sekretara za neophodnost blagovremenog povlačenja UNMIK-a po proglašenju nezavisnosti Kosova, i predavanje dužnosti vladi i međunarodnim nadzornim telima.

Ban Ki-mun će morati jasno da predoči Savetu da se UNMIK mora brzo povući posle bilo kakvog proglašenja nezavisnosti, bilo u kojim uslovima ono došlo: misija ne bi bila u mogućnosti da ispunjava svoje dužnosti i bila bi suočena sa sve većim pretnjama po bezbednost; njeno produženo neefektivno prisustvo bi poništilo mnogo toga što je postignuto tokom više od osam godina, poništivši dobru volju koju su stekli i možda podrivajući buduće pokušaje UN-a za održavanje mira. Ako Savet ne može da se složi oko odobravanja povlačenja, na primer zbog protivljenja Rusije, Generalni sekretar, čiji je lični stil na položaju bio da zahteva konsenzus, bi trebalo da bude spreman da, u odsustvu rezolucije koja zabranjuje takvu akciju, naredi povlačenje na sopstvenu odgovornost da bi se zaštitili interesi UN-a i njegovog osoblja.

Pritisak na Beograd. Države članice bi trebalo jasno da predoče vladi Srbije da će njihov odnos sa EU zavisiti od toga da li će ići dalje od neodlučnog “ne” za rezoluciju o statusu Kosova u skladu sa Ahtisarijevim planom. Može biti uspostavljena posebna veza između ponašanja vezanog za Kosovo i brzine i prirode nedavno ponovo pokrenutih pregovora za Ugovor o stabilizaciji i pridruživanju.

VI. OČEKIVANE REAKCIJE NA NEZAVISNOST

Međunarodne reakcije na nezavisnost Kosova van okvira Saveta bezbednosti će značajno zavisiti od snage i odlučnosti partnerstva EU i SAD. Najveća briga je šta će uraditi Srbija, ali što je jača i ujedinenija podrška posebno EU toj nezavisnosti, manja je mogućnost da se ona efektivno ospori.

U Vašingtonu 27. jula 2007. ministar spoljnih poslova Jeremić upozorio je da “postoji opasnost da bi Srbija mogla povesti ostatak Zapadnog Balkana nazad u ‘balkansku noćnu moru devedesetih’”.¹⁴¹ Trenutno, međutim, ne izgleda verovatno da će Srbija upotrebiti vojnu silu. Jeremić je 6. jula upozorio susede Srbije da ne treba da priznaju nezavisnost Kosova, izjavivši da bi to “izazvalo dugotrajnu nestabilnost u regionu”.¹⁴² Skupštinska rezolucija od 24. jula koja je već pominjana daje Koštuničinoj vladi određene ruke da deluje, i diplomatska i ekonomska odmazda bi mogla da ima pogubne posledice posebno po Makedoniju i Crnu Goru, koje imaju veoma razvijenu trgovinu sa Srbijom (iako je Kosovo malo veće tržište za Makedoniju nego za Srbiju).¹⁴³ Hrvatska bi dovela svoje brzo rastuće izvozno tržište u Srbiji u pitanje ako bi priznala nezavisnost.

Sama Srbija ne bi priznala Kosovo, i ustav će verovatno godinama unapred obavezivati njene lidere da ostanu pri ovom stavu. Ekonomski razvoj Kosova je narušen pravnim pitanjima koja se tiču javnog vlasništva, hendikep za koji postoji nada da će nestati sa nezavisnošću, ali bi Beograd mogao da odvrati investitore na Kosovo putem prigovora na privatizaciju u sudovima širom sveta. I albanski i srpski deo Kosova uvoze veliku količinu građevinskog materijala, hemikalija, prehrambenih proizvoda, duvana, alkohola i raznih drugih proizvoda iz Srbije. Deo ovoga granicu pređe nelegalno, uz prećutno odobravanje od strane srpskih bezbednosnih zvaničnika i političara. Iako bi nezavisnost mogla da donese privremene poteškoće, ova trgovina bi se verovatno

¹⁴¹ “Srpski ministar spoljnih poslova u SAD-u predlaže okvir za nove, neograničene pregovore o Kosovu”, *Associated Press*, 27. jul 2007.

¹⁴² “Kosovo je važno za SAD i Rusiju”, *FoNet, Beta, Reuters, Associated Press*, 6. jul 2007; “Srbija upozorava susede da ne priznaju Kosovo”, *RFE/RL Newline*, vol. 11 no. 123, 9. jul 2007.

¹⁴³ U 2006. godini izvoz Makedonije na Kosovo je bio oko €260 miliona a u Srbiju €190 miliona. Izvoz Srbije u Makedoniju je iznosio €220 miliona, a Kosova samo €8 miliona. Videti www.stat.gov.mk/pdf/2007/7.1.7.02.pdf i www.mti-ks.org/repository/docs/annual2006shqip.pdf. (Američki dolari konvertovani u eure po kursu 1.25 prema 1.)

¹⁴⁰ Razgovori Krizne grupe, carinski zvaničnik, jul 2007.

nastavila.¹⁴⁴ Srbija bi u suprotnom jednostavno izgubila tržište, pošto Kosovo može da uvozi ove proizvode iz drugih zemalja, i Beograd bi izgubio deo svoje privlačnosti za strane kompanije kao regionalni distributer.

Beograd bi verovatno popustio kontrolu na prelasku u većinski srpske opštine Leposavić i Zubin Potok, ali bi je strogo primenjivao na drugim mestima. Albanci iz srpske Preševske doline bi postali izolovaniji ako bi granična kontrola bila pooštrena, što bi možda dovelo do novih pobuna i migracija na Kosovo (koje bi za uzvrat moglo da stavi srpske enklave pod pritisak); čak i danas manjak raznovrsnosti zaliha čini njihove cene prehrambenih proizvoda 25 do 30 procenata višim nego na Kosovu ili u centralnoj Srbiji.¹⁴⁵

Međutim, Srbija će tražiti pomoć Rusije u blokiranju članstva Kosova u međunarodnim institucijama, najpre UN, gde će se Moskva verovatno pozvati na neopozvanu Rezoluciju 1244 da bi zadržala Kosovo na dnevnom redu Saveta bezbednosti kao sramotu za one koji su van nje tražili rešenje. Koliko će blokada članstva nove države u međunarodnim telima biti ozbiljna značajno će zavistiti od podrške koju joj SAD i EU budu pružile u IFI, kao i od napretka ka zadovoljavanju kriterijuma za članstvo u EU.

Ministar spoljnih poslova Milan Roćen je izjavio da će Crna Gora primeniti taktiku sačekaj i vidi.¹⁴⁶ Ovo prvenstveno potiče od unutrašnjeg političkog pritiska izazvanog time što se 70 procenata biračkog tela izjašnjava da su Pravoslavnog Slovenskog porekla, od čega se 30 procenata izjašnjava kao Srbi. Bez rezolucije Saveta bezbednosti ili bar prethodnog priznavanja od strane velike većine EU, koaliciona vlada ne želi da rizikuje unutrašnje političke nemire u vreme kada im je potrebna podrška za usvajanje novog ustava. Pritisak od strane albanskih članova verovatno neće biti dovoljan da ovo promeni.

Makedonija je podržala brzo rešavanje statusa Kosova i odavno naglasila da bi odmah priznala novu državu. Bili bi pod značajnim unutrašnjim političkim pritiskom da to

urade od strane albanske manjinske populacije (preko 25 procenata), koja ima značajan politički uticaj prema rešenjima za podelu vlasti Ohridskog Sporazuma. Pritisak od strane Rusije i Srbije, pretnje Srbije ekonomskom odmazdom i zastoj u Savetu bezbednosti su umanjili entuzijazam zvaničnih izjava. Međutim, skorašnje agresivno ponašanje Srpske pravoslavne Crkve u Makedoniji i odbijanje vlade Srbije da dozvoli Makedoniji proslavu dana državnosti u manastiru Prohor Pčinjski na jugu Srbije, pokolebali su vladu da Srbiji pruži bilo kakvu podršku oko Kosova.¹⁴⁷ Čvrst stav EU u prilog nove države bi mogao da ubedi vladu da ispuni svoje obećanje o priznavanju nezavisnosti.

Noćna mora za Makedoniju je podela Kosova. Njihove brige koje se tiču bezbednosti bi bile rešene primenom Ahtisarijevog plana: stvaranjem multietničkog, decentralizovanog Kosova u kojem bi se ogledao i učvrstio Ohridski sporazum, regulisanjem sporne granice sa Kosovom, isključivanjem mogućnosti nije Kosova i Albanije koja bi služila kao magnet za makedonsku albansku manjinu. Međutim, ako ovaj plan propadne, "makedonija će biti u veoma nezavidnom položaju", prokomentarisao je lokalni analitičar Sašo Ordanoski, koji je napomenuo zabrinutost Skoplja da bi zemlja koja je "u istoriji predstavljala veće bojište za sukob Istoka i Zapada nego Kosovo", mogla biti oštećena u raspravi između SAD/EU i posebno Rusije.¹⁴⁸

Bosna neće priznati Kosovo ni pod kojim uslovima. Mogućnost Republike Srpske (RS) da uloži veto na sve političke planove na nacionalnom nivou omogućava Bosanskim Srbima da ovo spreče, i Premijer Milorad Dodik je izjavio pred Kriznom grupom da će oni to zasigurno i uraditi. Ozbiljnije pitanje je da li bi Republika Srpska pokušala secesiju od Bosne kao odgovor na nezavisnost Kosova, ali razgovori Krizne grupe sa zvaničnicima RS, uključujući i Dodika, nagoveštavaju da bi ovo bilo malo verovatno, čak i ako bi nezavisnost došla bez odobrenja Saveta bezbednosti.¹⁴⁹

Rusija bez sumnje očekuje da izvuče korist iz neprijateljstva između Srbije i Kosova i Srbije i EU/SAD, i uvuče Beograd dublje u svoju orbitu. Nagoveštaji u Srbiji da bi Moskva mogla poslati trupe kao podršku naporima da se obnovi kontrola nad teritorijom severno od Ibra,¹⁵⁰ međutim, su verovatno neosnovani. Na

¹⁴⁴ Veći deo poslovanja u Srbiji ne kontrolišu država i nema izgleda da će prihvatiti gubitak tržišta iz političkih razloga. Pošto je Srbija povukla svoje trupe sa Kosova 1999. godine, nekoliko kompanija za snabdevanje hranom je nastavilo dostavljanje robe albanskim partnerima sa Kosova bez garancija za plaćanje koje bi im obezbedile da zadrže tržište. Tokom ovog perioda albanske kompanije delovale su kao posrednici za uvoz srpskog brašna na Kosovo. Razgovori Krizne grupe, trgovci i analitičari, Priština, 10-11. avgust 2007.

¹⁴⁵ Posmatranja i razgovori sa Kriznom grupom, Preševo, 12. avgust 2007.

¹⁴⁶ Crna Gora ne bi bila jedna od onih koji bi se "utrkiivali da priznaju" Kosovo. "Nećemo se utrkiivati", *Vecernje Novosti*, 10. jul 2007.

¹⁴⁷ "Bez posete Prohoru", *Vecernje Novosti*, 27. jul 2007; "Gruevski: Makedonija neće klečati", *Dnevnik*, 30. jun 2007.

¹⁴⁸ Razgovori sa Kriznom grupom, Skoplje, maj 2007; obraćanje na konferenciji, Pariz, 20. jul 2007.

¹⁴⁹ Razgovori Krizne grupe, Milorad Dodik, Banjaluka, februar 2007. "Protiv jednostranih priznanja", *Blic*, 6. jul 2007.

¹⁵⁰ Videti tekst Aleksandra Vasovića: "Beograd se oslanja na mišiće Rusije u osujećivanju zapada na Kosovu", *Balkan Insight*, BIRN, 23. jul 2007.

posletku, Rusija i Zapad imaju previše drugih važnijih pitanja u svojim odnosima da bi njima dominirala neslaganja oko Kosova.

Visok nivo povezanosti, posebno EU, sa nezavisnošću Kosova bi ublažio mnoge od ovih negativnih strana, i najverovatnije bi postepno samleo sve prepreke prihvatanju nove države od strane njenih suseda, posebno ako se sve države budu kretale u pravcu pridruživanja Briselu. Insistiranje SAD-a i EU da Srbija mora da se pomiri sa nezavisnošću Kosova ako želi da ispuni cilj integracije u zapadne institucije, trebalo bi da bude primenjivano dosledno i održavano godinama da bi na kraju imalo uticaja na stav Beograda.

U nekom trenutku u budućnosti nezavisno Kosovo bi moglo da odluči da su dupli teret potencijalno nesvarive srpske teritorije severno od Ibra i ispitivanje teritorijalnih prilagođavanja opravdavano neprijateljstvom od strane Beograda kao dela procesa noramlizacije odnosa, proces koji bi mogao uključiti i traženje dodatne zaštite za albansku populaciju u srpskoj Preševskoj dolini. Dekalracija Principa Helsinškog finalnog dogovora odobrava mogućnost slobodne promene granica po dogovoru suverenih država, pa takav dogovor ne bi doneo negativne posledice dogovora postignutog pod pritiskom pre nego što bi Kosovo postalo nezavisno.

VII. ZAKLJUČCI

Rusija je sprečila da uslovna nezavisnost Kosova bude odobrena od strane Saveta bezbednosti UN i primenjena na otvoren način u skladu sa Ahtisarijevim planom. EU i SAD nemaju osnova da baziraju svoju politiku na nadi da će Moskva popustiti. Rezultat bi bio bomba koja otkucava u dvorištu EU. Pitanje Kosova je suviše nestalno da bi bilo zamrznuto. Ahtisarijev plan ostaje najrazumnije rešenje. Ako SAD i EU pokažu odlučnost i neophodnost, njegovi osnovni principi bi mogli biti primenjeni bez zvaničnog odobrenja Saveta bezbednosti, time označivši Kosovo kao multietničku državu koja bi ponovo uspostavila stabilnost post-jugoslovenskog rešenja na Balkanu. Nedostatak pravovremene i odlučne akcije, međutim, bi dovelo do radikalizacije među kosovskim Albancima, od kojih bi moglo da se očekuje da odustanu od Ahtisarijevog plana ali ne i od odlučnosti za postizanje nezavisnosti. Unilateralna, nenadgledana nezavisnost bi lako mogla dovesti do krvoprolića i obnavljanja haosa u regionu koji bi se proširio kroz Centralnu i Zapadnu Evropu u vidu izbeglica i jačanja mreža organizovanog kriminala.

Dalji neobećavajući pregovori Beograda i Prištine će biti obavljeni u naredna četiri meseca, ali to vreme treba iskoristiti i za pripreme SAD-a i EU za akciju kada taj period istekne početkom decembra. EU predstavlja ključni činilac, bez čije sradnje i podrške bi krah bio vrlo verovatan. Ona je podeljena po pitanju sprovođenja Ahtisarijevog plana bez odobrenja Saveta bezbednosti. Treba učiniti sve da bi se uspostavila jednoglasnost, ali ako to ne bude moguće postoje procedure prema kojima voljni članovi mogu da deluju kroz i u ime EU, pod uslovom da skeptici ne ulože veto. Bar ti voljni članovi, SAD i NATO treba da budu spremni da u decembru sarađuju sa kosovskom vladom na otpočinjanju tranzicionog peioda od 120 dana predviđenog Ahtisarijevim planom. Međunarodne misije za nadzor i zaštitu potrebne da vode i štite novu državu treba da budu na svom mestu, i uslovna nezavisnost bi trebalo da usledi u martu/aprilu 2008. godine.

Priština/Beograd/Njujork/Brisel, 21. avgust 2007.

DODATAK B

RECNIK SKRACENICA

AAK	Alijansa za buducnost Kosova
AKR	Alijansa za novo Kosovo
ANA/AKSh	Albanska nacionalna armija/Armata Kombëtare Shqiptare
CFSP	Zajednicka spoljna i bezbednosna politika EU
DS	Demokratska partija
DSS	Demokratska partija Srbije
ESDP	Evropska politika za bezbednost i odbranu
EUSR	Specijalni predstavnik Evropske unije
GAERC	Vece za opstapitanja i spoljne poslove
HPCC	Komisija za stambeno-imovinske zalbe
ICO	Medjunarodna civilna kancelarija
ICTY	Medjunarodni krivichni tribunal za bivsu Jugoslaviju
IFIs	Medjunarodne finansijske institucije
IMF	Medjunarodni monetarni fond
IMP	Medjunarodno vojno prisustvo
KFOR	Nato snage na Kosovu
KLA	Oslobodilacka vojska Kosova
KPS	Kosovska policijska sluzba
LDD	Demokratska liga Dardanije
LDK	Demokratska liga Kosova
LKCK	Nacionalni pokret za oslobadjanje Kosova
LPK	Narodni pokret Kosova
NATO	Severnoatlantska alijansa
ORA	“SAT”, stranka kosovskog izdavaca Vetona Suroija
PDK	Demokratska partija Kosova
RS	Republika Srpska
SRSB	Specijalni predstavnik Generalnog sekretara
UNMIK	Privremena administracija misije Ujedinjenih nacija na Kosovu
UNSCR	Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija